

Taina Kilpelä

Kuinka innostaa kohtamaan?

Vanhuksia ja lapsia yhdistävä Yhdessä kerrottua -tarinankerrontahanke
sosiokulttuurisen innostamisen valossa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Teatteri-ilmaisun ohjaaja

Esittävä taide

Opinnäytetyö

26.2.2016

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Taina Kilpelä Kuinka innostaa kohtamaan? Vanhuksia ja lapsia yhdistävä Yhdessä kerrottua –tarinankerrontahanke sosiokulttuurisen innostamisen valossa. 43 sivua 26.2.2016
Tutkinto	Teatteri-ilmaisun ohjaaja
Koulutusohjelma	Esittävä taide
Suuntautumisvaihtoehto	Teatteritoiminnan suuntautumisvaihtoehto
Ohjaaja(t)	Jouni Piekkari FM
<p>Opinnäytetyö tutkii vanhuksia ja lapsia yhdistävää Yhdessä kerrottua -tarinankerrontahanketta Jean-Claude Gillet'n sosiokulttuurisen innostamisen elementtien ja rakennepuiden avulla. Tarkastelun kohteena on, kuinka hankkeen eri osapuolien näkökulmat ja tarpeet voidaan huomioida, ja kuinka teatteri-ilmaisun ohjaaja voi tällaisissa projekteissa tukea eri-ikäisten kohtaamista ja osallisuutta ryhmässä. Työ pohtii myös, mitä annettavaa lapsilla ja ikäihmisillä on toinen toisilleen.</p> <p>Yhdessä kerrottua -hanke on espoolaisissa palvelutaloissa ja päiväkodeissa toteutettu yhteisötaide projekti, joka on tehty kuuden taiteilijan työryhmällä alkaen toukokuussa 2015 ja päättyen helmikuussa 2016. Keskeistä hankkeessa on ollut ikäryhmien kohtaaminen ja tarinoidenkertominen yhdessä. Lasten ja vanhusten projektin työpajoissa luomista tarinoista on käsikirjoitettu ja harjoiteltu näytelmä, jota on esitetty niin hankkeeseen osallistuneille kuin muullekin yleisölle. Esityskiertueen jälkeen yhteistyöpaikoissa pidettiin vielä palautteenkeruu työpajat.</p> <p>Tutkimusaineisto tässä työssä koostuu havainnoistani ja työpäiväkirjoistani Yhdessä kerrottua -projektista. Lisäksi keräsin palautetta haastatteleamalla ja toiminnallisien menetelmin osallistujilta ja palvelutalojen sekä päiväkotien henkilökunnalta puolessa välissä projektia.</p> <p>Työ rakentuu seuraavalla tavalla: Johdannon jälkeen esitellään ikäryhmien kohtaamista ja sosiokulttuurisen innostamisen ajatuksia yleisellä tasolla. Tämän jälkeen kuvataan Yhdessä kerrottua -hankkeen kulkua ja sisältöä. Sitten siirrytään analysoimaan hanketta sosiokulttuurisen innostamisen elementtien ja rakennepuiden avulla. Sen jälkeen pohditaan lyhyesti Yhdessä kerrottua -hankkeen tulevaisuutta ja lopuksi tehdään yhteenvetoa analyysistä suhteessa tutkimuskysymyksiin.</p>	
Avainsanat	Kohtaaminen, innostaminen, ikäryhmien yhdistäminen, tarinankerronta

Author(s) Title Number of Pages Date	Taina Kilpelä How to animate engagements between people? Bringing together adults and children in Yhdessä kerrottua -storytelling project. 43 Pages 26 Feb 2016
Degree	Bachelor of Arts
Degree Programme	Performing Arts
Specialisation option	Drama Instructor
Instructor(s)	Jouni Piekkari M.A.
<p>The thesis focuses on <i>Yhdessä kerrottua</i> –storytelling project. The work examines how the varied needs and points of view of the project’s participants can be accounted for. This is cared out by applying Jean-Claude Gillet’s work on elements of socio-cultural animation and treelike structures. In addition, the work reflects upon how a drama instructor can support the mutual engagement between people of different ages in group situations and what beneficial exchanges take place between children and elderly people in such engagements.</p> <p><i>Yhdessä kerrottua</i> is a communal art project carried out by a group of six artists in care homes and nurseries around Espoo between May 2015 and February 2016. The key idea of the project has been to bring people of different ages together to tell stories. The stories dreamt up in workshops by children and elderly people were produced by the artists into a play and then performed to the participants and in public. After the performances artists returned to the locations to collect feedback of the project in workshops</p> <p>The thesis is primarily based on my observations, notes, and a work diary kept through the project. Halfway throughout the project I also collected feedback from the participants through interviews, but also drawings and other methods.</p> <p>The thesis begins by discussing the engagements between children and the elderly people and examining the basic notions of socio-cultural animation. This is followed by a detailed description of <i>Yhdessä kerrottua</i> –project as it happened. I then move on to analyse the project through Jean-Claude Gillet’s work. After briefly reflecting upon the future of the project, I end by summarizing the findings of the study.</p>	
Keywords	Animate, Engagements between children and the elderly people, Storytelling

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
2	Ikäryhmien kohtaaminen	4
3	Sosiokulttuurinen innostaminen ja osallistaminen.....	6
4	Yhdessä kerrottua -hankeen kuvaus	8
5	Yhdessä kerrottua -hanke ja innostamisen elementit.....	13
5.1	Tuotantotehtävä.....	14
6	Yhdessä kerrottua -hanke ja innostamisen rakennepuut.....	21
6.1	Tekeminen	22
6.2	Osallistuja.....	23
6.3	Aika	25
6.4	Instituutio	26
6.5	Sosiaalinen suhde	27
6.6	Strategia	29
6.7	Filosofia	30
6.8	Yhteenvetoa innostamisesta Yhdessä kerrottua -hankkeessa	31
7	Tulevaisuus.....	33
7.1	Mitä halutaan tehdä yhdessä?.....	33
7.2	Esitys ja näyttely.....	37
7.3	Hankkeen tulevaisuus	40
8	Lopuksi.....	42
	Lähteet.....	43

1 Johdanto

Tutkin opinnäytetyössäni vanhuksia ja lapsia yhdistävää Yhdessä kerrottua -hanketta, jossa olen itse myös tekijänä mukana. Olen kiinnostunut siitä, mitä kaikkea pitää huomioida ja kuinka täytyy ohjaajana toimia, jotta eri-ikäisten kohtaaminen tällaisissa hankkeissa onnistuu. Tarkastelen Yhdessä kerrottua -projektia tässä työssäni sosiokulttuurisen innostamisen elementtien ja rakennepuiden avulla. Pohdin, kuinka eri osapuolien näkökulmat ja tarpeet hankkeissa voidaan huomioida. Olen kiinnostunut, kuinka teatteri-ilmaisun ohjaajana voi tällaisissa projekteissa tukea eri-ikäisten kohtaamista ja osallisuutta ryhmässä.

Uskon, että yhdessä toimiminen ja kuulluksi tuleminen ovat voimaannuttavia ja vahvistavia kokemuksia ihmisille. Ajattelen, että yhteisöjen parissa tehtävät taideprojektit vaativat ohjaajalta erityistä ammattitaitoa, jotta prosessi sujuu eettisesti ja antoisasti. Esimerkiksi joissain projekteissa voi törmätä ristiriitoin taiteilijoiden oman ammatillisen kunnianhimon ja osallistujien tarpeiden välillä. Etenkin, jos osallistujat luovat materiaalia näyttelyyn, esitykseen tai muuhun teokseen. Nämä havainnot ovat herättäneet lisää kysymyksiä, siitä mikä ohjaa toimintaa käytännössä. Toivonkin löytäväni tässä tutkimuksessani jotain, mikä on oleellista ja mitä tulee teatteri-ilmaisun ohjaajana huomioida, kun toimii erilaisten ryhmien parissa.

Olen kiinnostunut vanhusten ja lasten yhdistämisestä useasta eri syystä. Minua on puhutellut mediassa jo usean vuoden keskustelua herättänyt vanhustenhoidon resurssipula, jolle ei kuitenkaan ole saatu tehtyä juuri mitään. Olen saanut julkisen keskustelun ja omien kokemuksieni perusteella sellaisen vaikutelman, että useat vanhukset ovat myös hyvin yksinäisiä palvelutaloissa. Hoitajat tekevät parhaansa, mutta heillä ei ole tarpeeksi aikaa tehdä työtään hyvin. Tietysti eri palvelutalojen välillä on keskenään paljon eroja. Tuntuu surulliselta, kun monissa kulttuureissa vanhuksia kohdellaan kunnioittavasti ja arvokkaasti, niin me Suomessa unohtamme ikäihmiset laitoksiin. Vaikuttaa siltä, että vanhenemista pelätään, kun taas nuoruutta ja energisyyttä ihannoidaan ja tavoitellaan.

Toinen asia, jota olen pohtinut, on ikäryhmien kohtaamattomuus yhteiskunnassamme. Suurimmaksi osaksi vanhukset ovat keskenään laitoksissa ja lapset omanikäistensä kanssa päiväkodeissa. Lapset saattavat pelätä vanhuksia, jos eivät ole missään tekemisissä iäkkäiden ihmisten kanssa. Kun kohdataan kasvokkain, niin ennakkoluulot hälvenevät. Uskon, että eri-ikäisten kohtaaminen rikastuttaa kaikkien osapuolien elämää.

Kolmas syy, miksi ajattelen vanhusten ja lasten yhdistämisen olevan tärkeää, ovat lapsuuden kokemukseni. Omat isovanhempani ovat olleet minulle todella tärkeitä. Vietin paljon aikaa heidän kanssaan lapsena, etenkin kesäisin saatoin olla suurimman osan lomastani isovanhempieni kanssa maalla. Lapsena mielestäni oli kiinnostavaa kysellä mammalta ja papalta tarinoita siitä, minkälaista elämä oli ennen vanhaan Toisella isoäidilläni oli taas tapana kertoa minulle itse keksimiään kiehtovia ja todella jännittäviä satuja. Näin jälkikäteen ajattelen, että isovanhemmillani oli erityisellä tavalla aikaa kuunnella minua ja olla läsnä.

Edellä kuvaamieni huomioiden vuoksi koen teatteri-ilmaisun ohjaajana ammatillisen kutsumuksen tehdä työtä vanhusten ja lasten välisessä kohtaamisessa. Uskon, että vanhuksilla ja lapsilla on paljon annettavaa toinen toisilleen. Haluankin pohtia tässä työssä tarkemmin, mitä kaikkea se on.

Suurella osalla työtäni ovat havaintoni ja kokemukseni Yhdessä kerrottua -hankkeestamme. Työryhmässä meitä on kuusi taiteilijaa musiikin, kuvataiteen ja teatterin saralta. Yhdessä kerrottua on tarinankerrontaprojekti, joka toteutetaan yhdessä palvelutalojen asukkaiden ja päiväkotien lasten kanssa. Hankkeemme tapahtuu kolmessa eri paikassa Espoossa. Ajatuksena on yhdistää lähekkäin olevien palvelutalojen ja päiväkotien lapsia ja vanhuksia taiteen keinoin. Lapset ja ikäihmiset kohtasivat ensin kolmessa työpajassa, joissa kerrottiin tarinoita yhdessä muun muassa kuvataiteen ja draaman menetelmien avulla. Tämän jälkeen työpajoista kerättyjen tarinoiden pohjalta työryhmämme kirjoitti näytelmän Ystäviä ja matkamuuistoja. Esitys on kiertänyt projektiin osallistuneissa ja muissakin paikoissa Espoossa yhteensä kymmenen esityksen verran. Esitysten jälkeen pidämme osallistujille vielä yhden työpajatapaamisen, jossa keräämme palautetta ja pyrimme luomaan jatkumoa päiväkotien ja palvelutalojen yhteistyölle.

Aineistoni koostuu omista havainnoistani ja työpäiväkirjoistani sekä lisäksi välipalautteesta, jota keräsin osallistujilta ja henkilökunnalta puolesta välissä projektia. Käytännössä aineistoni tässä työssä koostuu projektin alkupuolesta. Tiedostan, että kiinnostavinta olisi kirjoittaa tämä työ, kun koko hanke on toteutettu alusta loppuun asti, jolloin tutkimusmateriaalia olisi prosessin kaikista vaiheista. Projektimme päättyy helmikuussa 2016. Tavoitteenani on saada tämä opinnäytetyö valmiiksi ennen maaliskuuta 2016. Tämän käytännöllisen syyn vuoksi keskityn työssäni pääasiassa hankkeemme alkupuolen tarinatyöpajoihin ja niiden jälkeen keräämääni välipalautteeseen osallistujilta ja henkilökunnalta.

Tässä työssä minua kiinnostavat erityisesti eri toimijoiden kokemukset projektista ja osallisuudesta. Vertaan tavoitteita, joita olemme hankkeen alussa apurahahakemukseen asettaneet suhteessa projektin lopussa osallistujilta keräämäämme palautteeseen. Tutkin tätä työssäni Jean-Claude Gillet'n sosiokulttuurisen innostamisen elementtien ja rakennepuiden avulla. Nämä innostamisen eri osa-alueet tuntuivat sopivalta lähestymistavalta analysoida ikäryhmien kohtaamista ja osallisuutta projektissamme.

Työni rakentuu seuraavalla tavalla: Johdannon jälkeen toisessa luvussa käsittelen ikäryhmien kohtaamista yleisellä tasolla. Kolmannessa luvussa esittelen sosiokulttuurista innostamista, jonka avulla olen päätenyt tutkimaan osallisuutta ja kohtaamista Yhdessä kerrottua -hankkeessamme. Neljännessä luvussa esittelen tarkemmin Yhdessä kerrottua -projektiamme ja sen vaiheita. Viidennessä luvussa tarkastelen aineistoani Yhdessä kerrottua -hankkeesta suhteesta sosiokulttuurisen innostamisen elementteihin ja kuudennessa luvussa tarkastelen aineistoani sosiokulttuurisen innostamisen rakennepuiden avulla. Seitsemännessä luvussa pohdin vielä analyysini jälkeen projektin tulevaisuutta ja esittelen osallistujien toiveita liittyen mahdolliseen jatkohankkeeseen. Kahdeksannessa luvussa teen lopuksi yhteenvedon kaikesta kirjoittamastani.

2 Ikäryhmien kohtaaminen

Toimintaa ja erilaisia projekteja, joissa ikäihmiset ja lapset voivat kohdata ja olla vuorovaikutuksessa keskenään, on järjestetty monissa paikoissa.

Ikäryhmien kohtaaminen ei sellaisenaan ole uusi asia. Läheisen päiväkodin lapset ovat saattaneet tulla laulamaan palvelutaloon vanhuksille tai mummot sekä papat ovat voineet vierailla päiväkodissa kertomassa elämästä entisinä aikoina.

Yhtenä esimerkkinä hankkeista ikäryhmien kohtaamisen parissa on Mannerheimin lastensuojeluliiton toimesta on käynnistetty kylämummi ja -vaaritoiminta. Tässä hankkeessa ikäihmiset voivat toimia vapaaehtoisina lasten parissa esimerkiksi päiväkodeissa ja kerhoissa. Tarkoituksena on vahvistaa sukupolvien välistä ketjua, lisätä ikäryhmien vuorovaikutusta ja siirtää kulttuuriperintöä sukupolvelta toiselle. (Mannerheimin lastensuojeluliitto.)

Suomalaista tutkimusta lasten ja vanhusten vuorovaikutuksesta laitoksissa on tehty vähän. Näiden muutamien aiheesta tehtyjen tutkimusten tulokset ovat kannustavia, sillä niiden mukaan lasten suvaitsevaisuus kasvanut ja asenteet ikääntyneisiin ihmisiin ovat muuttuneet positiivisemmiksi. (Ukkonen-Mikkonen 2011, 11.)

Leena Alanen (2001,176) kirjoittaa, että suhtautumistamme lapsuuteen ja vanhuuteen määrittää yhteiskunta ja kulttuuri. Päiväkoti ja koulu rajaavat lapsien osallistumisen muotoja, mutta myös tuottavat heille mahdollisuuksia toimia. Huomioitavaa on, että lapsuus ei ole staattinen valmiiksi määritetty tila, vaan lapset ovat itse toimijoita, jotka rakentavat sitä. Perheen ja läheisten lisäksi

instituutioiden toiminta sekä käytännöt vaikuttavat lasten ja vanhusten osallistumisen mahdollisuuksiin.

Ikäihmisten kunnioittava kohtaaminen on vanhustyön keskeinen käsite. Tämä tarkoittaa vanhusten mahdollisuutta toteuttaa itseään ja käyttää omia voimavarojaan. Kunnioittavaan kohtamiseen liittyy myös ikäihmisen elämäkokemuksen sekä yksilöllisyyden huomioiminen. Tärkeää on kunnioittaa vanhusten itsemääräämisoikeutta ja yksityisyyttä sekä tukea omatoimisuutta. Tavoitteena olisi myös luoda vanhuksille turvallinen ja kodinomainen ympäristö. (Backman, Paasivaara & Voutilainen 2002, 24.) Haasteellista onkin toteuttaa vanhustyössä kunnioittavan kohtamisen periaatteita, kun resurssit ovat tiukoilla ja henkilökuntaa vähennetään entisestään.

Suomessa on tehty jonkin verran kokeiluja ja hankkeita, joissa on yhdistetty lapsia ja vanhuksia. Tuulikki Ukkonen-Mikkola (2011) on tehnyt väitöstutkimuksen *Sukupolvien kohtaamisista lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa*. Hänen tutkimuksensa osoitti, että lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa muodostui oma toimintakäytäntö. Ukkonen-Mikkolan mukaan keskeistä oli toiminnan suunnittelu ja organisointi, yhteiseen toimintaan osallistuminen sekä aika ja tila toiminnan määrittäjinä. Sosiaalisia suhteita kehittyi lasten ja vanhusten välille ja tapahtui myös paljon sanallista ja sanatonta vuorovaikutusta. Ikäryhmien kohtaaminen kehitti Ukkonen-Mikkolan mukaan lasten itsetuntoa ja tuki sosiaalista kehitystä sekä lapsien kiinnittymistä omaan kulttuuriin. Vanhukset taas saivat hänen mukaansa elämänsä sisältöä, ja heillä säilyi kykenemisen tunne. Henkilökunta taas koki työskentelyn lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa sekä mahdollisuutena että haasteena. Lasten vanhemmat suhtautuivat positiivisesti yhteiseen toimintaan. Kaikki toiminnan osapuolet kokivat yhteisöllisyyden kokemuksen tärkeänä ja merkityksellisenä. (Ukkonen-Mikkola 2011, 5.)

Ajattelen, että ikäryhmien kohtaaminen voi tapahtua monin tavoin ja eri paikoissa. Kohtaamista varten ei tarvitse olla yhteisiä palvelukeskuksia, mutta esimerkiksi päiväkotien ja palvelutalojen läheinen sijainti helpottaa lasten ja vanhusten yhteisten tapaamisten käytännönjärjestämistä.

Ukkonen-Mikkola (2011, 12; Alanen 2001, 176; Corsaro 1997, 5, 95-96; Corsaro & Molinari 2001, 180; Jyrkämä 2001, 176-277.) kuvaa, kuinka ikärakenteen ja yhteiskunnallisten muutosten vuoksi lasten ja vanhusten palvelujärjestelmät ovat uusien haasteiden edessä. Nykyisin on alettu yhä enemmän korostaa sitä, että lapset ja vanhukset eivät ole vain toiminnan kohteita vaan he ovat myös itse toimijoita. Molemmat elämänvaiheet voidaan ajatella yhteiskunnallisena rakenteena. Kiinnostavaa mielestäni on, millä tavoin lasten ja vanhusten omaa toimijuutta voidaan eri instituutioissa tukea.

Tässä luvussa toin esille työni taustaksi muutamia esimerkkejä lapsia ja ikäihmisiä yhdistävistä hankkeista sekä ajatuksia ikäryhmien kohtaamisesta. Seuraavassa luvussa siirryn esittelemään sosiokulttuurisen innostamisen ajatuksia

3 Sosiokulttuurinen innostaminen ja osallistaminen

Päädyin tässä työssäni tarkastelemaan Yhdessä kerrottua -projektiamme sosiokulttuurisen innostamisen käsitteen kautta. Se tuntui antavan parhaiten työkaluja käsitellä omia kokemuksiani ja aineistoani suhteessa tutkimuskysymyksiini. Kurki (2010,181) määrittelee sosiokulttuurisen innostamisen olevan ennen kaikkea ihmisten osallistamista. Osallistuminen on monitasoista heräämistä, jonka myötä ihminen voi rakentaa omaa arkielämäänsä.

Sosiokulttuurisen innostamisen käsite syntyi toisen maailmansodan jälkeen Ranskassa. Ranskalaiset näkivät välttämättömiksi herättää henkiin ne demokraattiset arvot, jotka olivat kadonneet natsimiehityksen aikana. Varsinaisena sosiaalisen kasvatustyön ammattina innostaminen syntyi 1960-luvulla vapaaehtoistyön pohjalta. Sosiokulttuurisen innostamisen uranuurtaja Paolo Freire vaikutti 1960-luvulla. Freiren pedagogiikan avainkäsitteeksi voidaan kääntää suomeksi lähinnä tiedostaminen. (Kurki 2010)

Freire (2005) painotti sorrettujen pedagogiikassa dialogisen diskurssin merkitystä vapauttavassa kasvatuksessa, joka palvelee sorrettuja. Hän ehdotti oppimisen olevan dialogista kohtaamista, jossa opettaja ja oppilas ovat molemmat tasavertaisia kaksisuuntaisessa, yhteistyön hengessä tapahtuvassa kommunikaatiossa. Freiren kasvatuskäsitys on keino vapauttaa ihmiset, ja se tarjoaa heille tavan osallistua historian prosesseihin.

Leena Kurki (2010, 181) kuvailee, että innostamisen tavoitteena on saada ihmiset osallistumaan oman elämänsä ja yhteisöjensä rakentamiseen. Lähtökohtana on Kurjen mukaan ihmisten arkipäiväinen toiminta. Ajatuksena on mennä ihmisten luo sinne, missä he ovat, kuten esimerkiksi kouluihin, kaduille, hoitolaitoksiin ja vankiloihin. Innostaminen suuntautuu kohti tiedostamista, kohti ihmisen persoonallista ja sosiaalista, yhteisöllistä heräämistä. Osallistuessaan ihminen voi rakentaa arkipäiväänsä ja hän sitoutuu muuttamaan sitä laadultaan paremmaksi.

Innostamisen taustalla on omanlainen kulttuurinkäsitys. Kurki kuvailee sitä näin:

Kulttuuri ilmenee sekä persoonallisena että yhteisöllisenä kohtalon luomisena. Myös tämä näkemys ilmentää tietyn yhteisön sisällä elävien ihmisten elämäntapaa. Sellaisena määritelmä on kuitenkin epätäydellinen, sillä silloin katsottaisiin vain taakse, ei eteenpäin, ja sopeutuminen perittyyn kulttuuriin olisi tärkeintä. Oikeana ja täydellisenä tämä kulttuurin määritelmä sisältää myös sen historiallisen prosessin, johon osallistujana ihminen ei ole vain kulttuurinsa tuote vaan myös sen luoja, ja kulttuurilla on silloin aina edessään tulevaisuuden projekti. Kulttuurin oleellinen elementti on inhimillinen aktiviteetti, osallistuminen, ja jokaisen ihmisen tietoiseen valintaan perustuva toiminta, jolloin kulttuurin erityinen tehtävä on heijastaa tavoitteita siitä, millainen tulevaisuuden tulisi olla. Se merkitsee sellaista luomisen prosessia, jossa aloitteet tulevat ihmisiltä, kansalta, itseltään. Ihmiset ottavat silloin vastuun omasta elämästään, ja "sivistynyt ihminen" tarkoittaa ihmistä, jolla on kyky elää luovasti omaa humaanista olemassaoloaan nyt ja tulevaisuudessa. Tämä on myös yhteisötaiteen kulttuurinäkemys ja tarkoittaa parhaimmillaan sitä, että ihmiset itse ovat mukana joko työstämässä tai tulkitsemassa

taidetta. Vähintäänkin se tarkoittaa sitä, että taideteokset avautuvat luovasti heidän mielissään ja auttavat osaltaan tulkitsemaan maailmaa.(Kurki.)

Vichen (2008, 4-9, ref. Kurki 2010,182) mukaan innostamisella on kolme perustehtävää, jotka yhdistyvät ja sekoittuvat keskenään.

Ensimmäinen tehtävä on Integroiva kasvatus, joka tarkoittaa osallistavaa kasvatusta, joka pyrkii luomaan yksilön aktiivista toimijuutta. Tämä kasvu tapahtuu yksilöiden, ryhmien ja ympäristön välisistä kokemuksista ja kommunikaatioista.

Toinen tehtävä on kansalaisosallistuminen. Se tarkoittaa yksilön aktiivista toimintaa niissä verkostoissa, ryhmissä ja yhteisöissä, joissa hän elää. Se perustuu vapaaseen päätöksentekoon ja ajatusten ja mielipiteiden ja arvojen vapaaseen esittämiseen.

Kolmas tehtävä on kulttuurinen luominen, mikä tarkoittaa esimerkiksi taiteen tekemistä tai arkielämän ja ihmissuhteiden uudistamista. Tavoitteena on elämänlaatua parantava kulttuurinen kehitys, joka perustuu osallistumisen ja kommunikaatioon.

Edellä kuvaamani innostamisen tavoitteita on kolme. Toiminnassa on myös kolme osapuolta. Ensinnäkin on välittäjänä toimiva innostaja, jonka tehtävänä on luoda ihmisille erilaisia toiminnan mahdollisuuksia. Toiseksi on itse toiminta, jonka avulla saadaan aikaan laadullista muutosta niin osallistujissa kuin koko yhteisössä. Kolmanneksi innostamisen kohde eli se ryhmä tai yhteisö, jonka kanssa toimintaa toteutetaan. Kyseisen kolmen tahon taustalla on myös neljäs osapuoli eli se instituutio, viranomainen, yhdistys tai muu organisaatio, joka mahdollistaa yhteistyön. (Ventosa 1993, 18-24 ref. Kurki 2006, 47.)

Ranskalaisen innostamisen asiantuntijan professori Jean-Claude Gillet (1995, 74-79, 186-190, 295-310; 2006, 74-159 Augustin ja Gillet 200, 157-163; ref. Kurki 2010, 189) jakaa innostamisen kokonaisuudessaan kolmeen elementtiin ja jokaisen innostamisen tilanteen seitsemään rakennepuuhun. Innostamisen elementit ovat Gilletin mukaan *tuotantotehtävä, helpottajan ja välittäjän tehtävä ja valaistumisen tehtävä*. Innostamisen rakennepuut taas ovat *tekeminen, osallistuja, aika, instituutio, sosiaalinen suhde, strategia ja filosofia* (1995, 74-79, 186-190, 295-310; 2006, 74-159 Augustin ja Gillet 200, 157-163; ref. Kurki 2010, 189). Gillet kuvaa innostaminen olevan yhteinen tehtävä, joka perustuu ihmisen omaan osallistumiseen. Se ei siis ole vain innostajan asia, vaan kuuluu koko yhteisölle. Olemukseltaan innostaminen on sekä yhteistä että yksilöllistä kokemista. Kokemukset muokkaavat osaltaan ryhmän kiinteyttä ja henkeä.

Tarkastelen myöhemmin työssäni Yhdessä kerrottua -projektiamme sekä muuta aineistoani näiden Gilletin innostamisen elementtien ja rakennepuiden valossa. Seuraavaksi kuitenkin siirryn kuvaamaan yleisesti Yhdessä kerrottua -hanketta ja omaa aineistoani tarkemmin. Tämän jälkeen palaan näihin innostamisen elementteihin ja rakenne puihin suhteessa omaan kokemukseeni ja aineistooni

4 Yhdessä kerrottua -hankeen kuvaus

Yhdessä kerrottua on ikäihmisiä ja lapsia yhdistävä projekti palvelutaloihin ja päiväkoteihin. Hanke on toteutettu vanhus- ja lapsilähtöisesti. Siihen kuuluu työpajakokonaisuus sekä työryhmämme toteuttama vuorovaikutteinen teatteriesitys. Esitys pohjautuu lasten ja ikäihmisten yhdessä kertomiin tarinoihin. Hanke alkoi toukokuussa 2015 ja päättyi helmikuussa 2016. Mukana projektissa on kolme espoolaista päiväkotia ja kolme palvelutaloa. Olemme valinneet projektiin mukaan pareiksi keskenään lähekkäin sijaitsevan päiväkodin ja palvelutalon, jotta tapaamiset olisivat liikkumisen kannalta mahdollisia ja helppoja järjestää. Hankkeen toteuttamista tukee Tiina ja Antti Herlinin säätiö.

Työryhmäämme kuuluu kuusi henkilöä, niin kuvataiteen, musiikin ja teatterin alalta. Olen siis itse yksi ryhmän jäsenistä ja tämä projekti on samalla työharjoittelu 2 teatteri-ilmaisun ohjaajan aikuisopinnoissani Metropolia Ammattikorkeakoulussa. Olemme kaikki työryhmän jäsenet työskennelleet aikaisemmin yhdessä erilaisissa projekteissa muun muassa soveltavan teatterin parissa. Ajatus projektiin lähti siitä, että halusimme tehdä yhdessä palvelutaloihin osallistavan esityksen, joka sisältäisi teatteria, nukketatteria ja musiikkia. Tästä versosi idea, että olisi mukavaa yhdistää päiväkotilapsia ja palvelutalojen asukkaita. Innostuimme tästä yhdistämistalutuksesta niin että ryhdyimme pohtimaan, kuinka vanhukset ja lapset voisivat kohdata toinen toisensa vielä paremmin kuin vain saman esityksen yleisössä. Tästä syntyi ajatus ikäryhmiä yhdistävistä työpajoista ja yhdessä tarinoiden kertomisesta. Ympyrä sulkeutui lopulta sen ajatuksen myötä, että tarinat toimivat pohjana esitykseen, jonka teemme ja esitämme projektiin.

osallistuneille sekä myös muille ikäihmisille ja lapsille. Lähtökohtana tälle hankkeelle oli tehdä esitys, mutta nopeasti se muuttui ideoiden rönsyessä enemmän osallistavaksi kohtaamisprojektiiksi tai yhteisötaidehankkeeksi.

Projekti käynnistyi alkuhaastatteluilla toukokuussa 2015. Kävimme jokaisessa mukana olevassa paikassa kartoittamassa henkilökunnan ajatuksia, huomioita, toiveita ja haaveita. Haastatteluis-
sa saimme myös tärkeää informaatiota käytännön järjestelyihin, kuten mihin aikaan työpajat toteutetaan ja kuinka suuren ryhmän kanssa sekä mitä kaikkea täytyy ottaa huomioon. Haastatteluissa kävi ilmi, että yhteistyötä pidettiin tärkeänä ja siihen toivottiin jatkuvuutta sekä säännöllisyyttä. Yhteistyökumppaneille erityisen tärkeä asia oli se, että ulkopuolinen toimija yhdistää päiväkodit ja ikäihmiset. Omalla henkilökunnalla ei ole resursseja ja mahdollisuuksia oman työn lisäksi aloittaa yhteistyökuvion rakentamista ja tapaamisten sisällöntuottamista.

Työpajat käynnistyivät syyskuussa 2015. Niissä on kerrottu yhdessä tarinoita ja muistoja. Tarinoiden kertomista on viritelty eri aistien, kuvan tekemisen, teatterin, sadutukseen, leikkien ja laulujen avulla. Fokuksessa on ollut eri ikäisten ihmisten kohtaaminen ja mukava yhdessäolo. Jokaiseen kolmeen ryhmään on toteutettu kolme työpajaa. Jokaisella työpajalla on ollut oma teemansa ja erilainen menetelmä tarinoiden kertomiseen. Kaikilla työpajakerroilla on ollut mukana musiikkia joko yhteislaulun tai laululeikkien merkeissä.

Työtapamme valikoituivat oikeastaan työryhmämme osaamisen pohjalta. Alkuhaastatteluissa kerätyt ajatukset vaikuttivat myös paljon suunnitelmiimme. Halusimme ottaa mukaan vanhoja esineitä, jotka voisivat olla lapsille kiinnostavia ja ikäihmisissä muistoja herättäviä. Innostuimme myös ajatuksesta virittää tarinoiden kertomista erilaisilla aistitehtävillä, kuten tuoksujen tunnistamisella ja esineiden tunnustelemisella. Piirtäminen taas tuntui samalla antoisalta ja helpolta tavalta tehdä yhdessä tarinoita. Esitysten tekeminen tarinoiden pohjalta oli itselleni kaikkien kiinnostavin, mutta samalla myös eniten epäilyä herättänyt työtapa projektissamme. Minusta tuntui erityisen innostavalta idealta tehdä pieniä esityksiä, joissa vanhukset ja lapset näyttelisivät yhdessä. Toisaalta olin myös hieman ennakkoluuloinen sen suhteen, saisimmeko innostettua osallistujat lavalle, etenkin ikäihmiset. Kuulumiskierrokset, lämmittelyleikit ja musiikki kehystivät jokaista työpajakertaamme. Aloitimme aina lämmittelyllä ja jollakin laululla, samoin myös päätimme tapaamiset musiikkiin tai pieneen toiminnalliseen palautteeseen työpajasta. Pyrimme tällä samanlaisella aloituksella ja lopetuksella joka kerta luomaan tuttua rutiinia osallistujille. Seuraavaksi kuvaan vielä lyhyesti jokaisen työpajakerran sisältöä.

Ensimmäisen työpajan teemana olivat aistit. Tehtävänä oli muun muassa tuoksujen tunnistamista, kurkistusputkiin katsomista sekä tunnustelupussien sisällön arvaamista. Maistelimme myös ruisleipää ja kuuntelimme soittoasioita sekä lauloimme. Tämän kerran tarkoituksena oli tutustuttaa lapset ja ikäihmiset toisiinsa sekä viritellä tarinoiden kertomista aistien avulla.

Toisen työpajan teemana olivat kädet ja kuvataide. Aloitimme käsijumpalla, sormilorulla ja kätetellyllä. Tämän jälkeen osallistujat piirsivät vanhus ja lapsi pareittain toistensa kädet ja tekivät sen jälkeen oman käden kuvastaan jonkin hahmon. Kokosimme kaksi tai kolme paria ja heidän hahmonsensa yhteen. Tämän jälkeen loimme yhteisen tarinan, jossa hahmot seikkailivat ja niiden ympärille piirretyt maailmat yhdistyivät. Kokosimme käsihahmot palapelin palojen muotoisille papereille. Näin koko ryhmän hahmoista on mahdollista koota yksi suuri taideteos.

Kolmannella kerralla oli vuorossa esitysten tekemistä. Jaoimme ryhmän puoliksi niin, että ikäihmisiä ja lapsia oli kummasakin ryhmässä suunnilleen yhtä paljon. Aluksi kumpikin ryhmä sai tutkittavakseen erilaisia vanhoja esineitä, joiden pohjalta ryhdyttiin yhdessä keksimään tarinaa, joka toimisi myös esityksen käsikirjoituksena. Tarinassa esiintyvät hahmot jaettiin rooleiksi ryhmän kesken ja esiintyjille etsittiin sopivat roolivaatteet. Tämän jälkeen kummankin ryhmän tekemät tarinat esitettiin vuorotellen. Ohjaaja luki ääneen yhdessä kirjoitetun ikään kuin kertojana. Ryhmä esitti, sitä mukaa kun tarina eteni, sen vaiheita yleisölle. Osa osallistujista sai toimia rytmiryhmänä, jolloin he tekivät erilaisten soittimien avulla esityksen tunnelmaa värittävää äänimaaisemaa ohjaajan merkistä. Jokaiselle pyrittiin löytämään oma rooli tai tehtävä esityksessä.

Työryhmämme käsikirjoitti ja harjoitteli kerätyistä tarinoista esityksen marras-joulukuussa 2015. Esityksessä käytämme osallistavan teatterin metodeja ja hyödynnämme kerättyjä tarinoita, nukketatteria sekä elävää musiikkia. Tarinoista koottu esitys Ystäviä ja matkamuistoja lähti kiertueelle tammikuussa 2016. Esiinnymme palvelutaloissa sekä taide- ja monitoimitalojen teatterisaleissa. Muutkin kuin vain projektiin osallistuneet vanhukset ja lapset tulevat yhdessä katsomaan esitystä. Tarkoituksenamme on laajentaa lasten kokemusmaailmaa viemällä heitä katsomaan esityksiä palvelutaloihin sekä elävöittää vanhusten arkiympäristöä. Haluamme tuoda vanhukset ja lapset kohtaamaan toinen toisiaan ja lisätä ikäryhmien välistä kanssakäymistä. Esitys luo puitteet lasten ja vanhusten välisille kohtaamisille.

Tarinatuokioita jatketaan esityskiertueen jälkeen helmikuussa 2016. Pidämme jokaisessa paikassa esityksen jälkeen yhden lapsia ja vanhuksia yhdistävän työpajakerran, jossa keräämme samalla palautetta toiminnastamme, työpajoista ja esityksestä. Palautteen kerääminen tapahtuu toiminnallisia menetelmiä käyttämällä, piirtämällä ja lopuksi teemme yhdessä laulun. Kartoitamme näin vanhusten, lasten sekä henkilökunnan ajatuksia hankkeesta ja toiveita tulevien tapaamisten suhteen. Yritämme samalla kannustaa hankkeeseen osallistuneita paikkoja jatkamaan yhteistyötä keskenään. Pyrkimyksenämme on luoda jatkumoa tarinoiden kertomiselle ja ikäryhmien kohtaamiselle. Suunnitelmanamme on myös lähettää projektin jälkeen yhteistyopaikkojen henkilökunnalle sähköpostilla kysely, jossa he voivat vielä antaa kirjallista palautetta hankkeesta.

Tässä opinnäytetyössäni keskityn tutkimaan ennen muuta edellä kuvaamaani kolmen ensimmäisen työpajan osuutta, sillä kirjoitan tätä työtäni samaan aikaan kun projekti on edelleen

käynnissä. Kävin työpajojen jälkeen tekemässä yhden yhteistyöparin palvelutalossa sekä päiväkodissa palautehaastattelut, jossa haastattelin henkilökuntaa ja osallistujia. Käytän näitä haastatteluja aineistonani tässä työssä.

Vuosina 2015–2016 on Yhdessä kerrottua -projektissa on menossa pilottikokeilu. Nyt käynnissä olevasta projektista toteutamme toiminnallisen näyttelyn Espoon Entressen kirjastoon touku-kuussa 2016. Toive tästä näyttelystä tuli projektissa mukana olevan päiväkodin henkilökunnalta. Toivomme myös, että voisimme jatkaa tätä hanketta. Tavoitteenamme on, että Yhdessä kerrottua -projektista saataisiin kehitettyä helposti toistettava toimintamalli. Projektimme on saanut positiivista palautetta siitä, että se yhdistää eri ikäryhmiä uudella tavalla. Työpajoissa vanhuksset ja lapset eivät vain vieraile esiintymässä toistensa luona, esimerkiksi lapset tulevat laulamaan vanhuksille, vaan osallistujat tekevät yhdessä samoja asioita, jolloin kohtaaminen on mahdollista eri tavalla. Ajatuksenamme olisi jatkaa projektia ja kirjoittaa käytännön työn pohjalta menetelmäopas, jonka perusteella muutkin työryhmät voisivat vetää kokonaisuutta eri alueiden palvelutaloissa ja päiväkodeissa. Menetelmäoppaaseen tulee myös jatkotyöskentelyohjeita, joiden avulla päiväkodit ja palvelutalot voivat jatkaa yhteistyötään vaivattomasti.

Kuvio 1. Yhdessä kerrottua -projektin kulku

5 Yhdessä kerrottua -hanke ja innostamisen elementit

Tarkastelen seuraavaksi innostamisen elementtejä Yhdessä kerrottua hankkeessamme. Nämä ovat Gilletin (1995, ref. Kurki 2010) mukaan *tuotantotehtävä, helpottajan ja välittäjän tehtävä sekä valaistumisen tehtävä*. Gilletin mukaan innostamisen kolme tehtäväaluetta painottuvat eri tavoin erilaisissa innostamisen projekteissa ja prosesseissa. Pohdin samalla myös, kuinka nämä tehtävät painottuivat omassa projektissamme.

5.1 Tuotantotehtävä

Ensimmäinen elementti on *tuotantotehtävä*, joka tarkoittaa esimerkiksi projektia, joka toteutetaan. Kurjen (2010,189) mukaan toiminta on avainsana. Aidossa innostamisessa tekeminen suuntautuu syvemmälle. Pelkkä puuhastelu on tarkoitus muuttaa syvemmäksi tietoisuudeksi ja käytännöiksi, pysähdytään kysymään miksi.

Vanhukset ja lapset kohtaavat Yhdessä kerrottua -hankkeessa. Ajattelen, että eri-ikäisten toinen toistensa kohtaaminen on oleellisinta tässä projektissa. Työpajojen tehtävät ja tarinankerronta ovat toimintaa, jonka äärellä on mahdollista tutustua ja tarkastella sekä kommentoida maailmaa yhdessä. Ehkä jopa luoda yhteistä maailmaa.

Miksi sitten saattaa lapsia ja vanhuksia yhteen? Projektissa olen huomannut, että lapset tuovat iloa ja eloa vanhusten elämään. Ikäihmiset pitävät jo pelkästään lasten touhuamisen katselemisesta. Toisaalta tässä hankkeessa tavoitteenamme on ollut osallistaa vanhukset myös toimimaan itse. Palvelutaloilta tuli myös toive alkuhaastatteluissamme, että vanhukset olisivat katselijoiden sijasta myös itse tekijöitä. Tähän olemme pyrkineet. Kaikki osallistujat ovat tehneet samoja asioita yhdessä. Lapset myös vapauttavat ikäihmisiä osallistumaan, sillä lasten mielikuvituksellisten juttujen avulla oli ehkä itsekkin helpompi heittäytyä leikkiin.

Alkuhaastatteluissa eräästä päiväkodista esitettiin meille kysymys, mitä lapset saavat vanhuksilta. Heidän kokemuksensa oli aikaisemmista vierailuista se, että lapset laulavat ja leikkivät vanhusten iloksi, mutta lapset eivät välttämättä saa vierailusta kuin yleisön esityksilleen. Kuten edellä kuvasinkin olemme toimintaa suunnitellessamme pyrkineet siihen, että tehdään ja kerrotaan kaikki yhdessä. Vanhukset ovat usein lasten omia isovanhempia vanhempia. Kaikilla lapsilla ei ole välttämättä mitään kontaktia tämän ikäisiin ihmisiin. Vanhukset kantavat mukanaan historiaa ja tietoa omasta kulttuuriperinnöstämme. Olemme toimintamme ja tehtäviemme avulla yrittäneet tukea sitä, että lapset saisivat myös kuulla jotain uutta menneistä ajoista vanhuksilta. Olemme esimerkiksi ottaneet mukaan työpajojen tehtäviin vanhoja esineitä, kuten karstat ja lampaan villaa, pyykkilaudan, vanhanaikaisen puhelimen, vanhoja leluja jne. Emme kuitenkaan pyri pitämään mitään opetustuokiota menneistä ajoista lapsille. Toivomme, että nämä esineet virittävät tarinankerrontaa ja draamahetkiä niin, että kuulisimme kaikki niistä spontaanisti jotain lisää.

Palautekeskustelussa vanhukset itse kuvasivat muun muassa näin ajatuksiaan lasten kohtaamisesta työpajoissa:

Mä kun en enää ole lasten kanssa niin paljon kanssakäymisissä, niin mä koen että on ihan kiva, että voi heidän kanssaan jutella asioista. (Irma 9.11.2015)

Siellä saattaa olla joku lapsi, jolla ei ole tällaista vanhaa mummoa. (Eila 9.11.2015)

Kyllähän niitä pitää lähestyä sillä lailla varovaisesti, etteivät ne pelästy meitä vanhuksia. (Irma 9.11.2015)

Lapset on niin uteliaita vanhoihin ihmisiin nähden, että ne tutkailevat kuinka sitä voi jatkaa. (Eila 9.11.2015)

Ajattelen, että näistä kommentteista välittyy toisaalta se, kuinka virkistävää on kohdata lapsia, ja toisaalta myös ikäihmisten oma aktiivinen rooli, ja miten he ottavat kontaktia lapsiin.

Lapset tuovat iloa ja eloisuutta palvelutaloihin. Olemme saaneet henkilökunnalta palautetta, että sellaisetkin ikäihmiset, jotka eivät ole aikaisemmin juuri olleet aktiivisia osallistumaan palvelutalon erilaisiin toimintoihin, ovat tulleet kiinnostuneina mukaan ja osallistuneet mielellään.

Ikäihmiset kuvasivat näin samassa palautekeskustelussa, mitä lapset antavat työpajoissa heille:

Tommoisiin pieniin lapsiin tutustuminen näin vanhana, kun ei omia lapsenlapsia ole enää niin pieniä, on ihan hirveen hyvä. Ihan niin kuin palaisi omaan lapsuuteen. (Eila 9.11.2015)

Lapset on niin aitoja. Ne ei osaa esittää vielä. Just tällaisissa projekteissa ehkä helpottaa sitä omaa kynnystä osallistua, niillä ei ole sitä niin paljon mitä itellä on. (Ohjaaja 9.11.2015)

" Meidän ei tarvitse pelätä, että lapset arvostelevat meitä. Ne sanoo vaan rehellisesti, mitä ajattelee. (Irma 9.11.2015)

Lasten toiminta välittömyydessään ja rehellisyydessään on kannustanut ikäihmisiäkin heittäytymään leikkiin ja käyttämään mielikuvitustaan. Lapset eivät myöskään arvostele tai ainakin lasten rehellisyys koetaan vilpittömänä.

Lapsien kohtaaminen puolestaan vanhusten kanssa kuvasi erään yhteistyöpäiväkodin lastentarhan opettaja haastattelussa seuraavalla tavalla:

Näiden isovanhemmathan on vielä työelämässä mukana, että näiden kontaktipinta paljon vanhempiin ihmisiin on aika pieni. (Lastentarhanopettaja 26.11. 2015)

Tässä oli jotenkin ihana huomata, että ensin arasteltiin sitä miestä jolla oli toinen puoli halvaantuneena, mutta jotenkin kun hän rupesi juttelemaan ja lapset rupeivät juttelemaan, niin sitten se niin kuin unohtu koko juttu, että hänellä on joku tällainen. Oli ihana huomata, että lapset pääsi siitä tosi nopeasti yli. (Lastentarhanopettaja 26.11. 2015)

Ajattelenkin, että vanhuksilla ja lapsilla on paljon annettavaa toisilleen.

Ohjaajien täytyy vain löytää oikeanlaiset toimintatavat, jotta kohtaaminen tapahtuisi ja kaikki voisivat osallistua toimintaan. Ideana onkin rikkoa eri ikäryhmien lokeroitua omiin laitoksiinsa ja luoda mahdollisuus yhteistyölle. Projektissamme olevat paikat sijaitsevat fyysisesti hyvin lähellä toisiaan. Etäisyys saattaa olla vain 20 metriä. Alkuhaastatteluissamme kävi ilmi, että henkilökunnalla ei vain ole aikaa ja resursseja järjestää yhteistyökuvioita, vaikka niitä toivotaankin.

Ulkopuolisen toimijan yhdistäessä aloite ja toiminnan järjestämisen vastuu ei myöskään ole pelkästään toisella osapuolella. Yksi pyrkimyksemme projektissa on saada toiminta päiväkodin ja palvelutalon välillä jatkumaan työpajojen jälkeen. Tätä asiaa edesauttaaksemme olemme työryhmän kanssa suunnitelleet toimintamallia ja jatkotehtäviä sisältävää julkaisua. Toiminnan jatkuminen ylläpitää myös vanhusten ja lasten kohtaamista, jonka ajattelen olevan oleellista tässä toiminnassa. Yhdessä kerrottua -projektissa tuotantotehtävä on erityisen painottunut. Oleellista on ollut ikäryhmien yhteen saattaminen ja toiminnan suunnittelu, siis kaiken tuotannollisen järjestäminen, jotta kohtaaminen on mahdollista.

5.2 Helpottajan ja välittäjän tehtävä

Gilletin toinen innostamisen elementti on *helpottajan ja välittäjän tehtävä*. Innostajat ovat fasilitaattoreita, ryhmän toiminnan auttajia. Innostajien tehtävänä on suunnitella ja järjestää toimintaa, toimia menetelmien asiantuntijoina, luoda ryhmään keskustelua ja kommunikointirakenteita. Keskeistä on siis ryhmän toiminnan suunnittelu ja organisointi, samoin monimuotoisen puheen ja luovuuden herkistämiseen. (Kurki 2010, 190.)

Kuten luvussa 5.1 jo kerroin, toiminnan suunnittelussa on ollut tärkeää luoda sellaista toimintaa, mihin kaikki voivat osallistua. Projektissa ei ole tarkoituksella ollut erikseen vanhusten ja lasten tehtäviä. Ajattelen, että yhtenä näkökulmana fasilitoinnissamme on ollut yhdistävien ja yhteisten asioiden etsiminen. Olen usein kysynyt ennen varsinaisen työpajan aloittamista, mitä kukin on syönyt aamupalaksi. On hauskaa huomata, että kun kysyn esimerkiksi kuka söi aamulla puuroa, niin osan ryhmäläisten kädet nousevat ja joukossa on lapsia ja ikäihmisiä sekaisin. Näin ryhmä itsekin huomaa yhdistäviä tekijöitä. (Täytyy yksityiskohtana mainita, että aamukahvi on tässä vedenjakajana vanhusten ja lasten välillä.)

Omat ennakkoluuloni ovat kaatuneet myös sen suhteen, minkälaisia tehtäviä voi vanhuksia ja lapsia yhdistävässä ryhmässä teettää. Kysymys kuuluu ennemmin, miten tehtäviä voi teettää, kuin mitä voi teettää. Esimerkiksi lapsien mielestä erityisen hauska ja vauhdikas Ravitlämmittelyleikki tuntui aluksi mielestäni mahdottomalta toteuttaa ikäihmisten kanssa. Leikki muutettiin erittäin fyysisestä seisoen pomppimisesta istumisversioksi, ja tämän jälkeen se toimi oikein hyvin myös ikäihmisten kanssa. Kuten jo aikaisemmin toin haastattelujen sisältöä esille, niin lasten välittömyys on myös innostanut ikäihmisiä mukaan ja ikäihmiset ovat myös itse aktiivisesti rakentaneet kohtaamista lasten kanssa. Kaikki siis ei suinkaan lepää meidän ohjaajien harteilla, vaan osallistujat rakentavat kohtaamisia yhtälailla.

Ikä on pitänyt huomioida, niin lasten kuin myös vanhusten osalta. Ikää ei tarvitse häivyttää pois eikä kieltää, se pitää vaan muistaa tehtäviä suunnitellessa. Erityisen paljon huomiota on vaatinut työpajojen tilojen järjestely: missä asetelmassa istumme aluksi kaikki yhdessä ja miten siirrymme pienryhmiin. Vanhusten voi olla haastava liikkua ja heitä ei haluaisi sen vuoksi siirtää

turhan usein. Lapset puolestaan liikkuvat paikasta toiseen helposti vähän liiankin vikkellästi. Lasten osalta pitää huomioida rauhoittuminen ja välillä aktivointi, jotta jaksetaan olla mukana. Muutamissa tilanteissa olemme kokeneet tarpeellisenä jakaa tehtäviä ikäryhmien mukaan esimerkiksi, kun kaikki ovat kätelleet toisiansa, niin lapset ovat liikkuneet ja vanhukset istuneet omilla paikoillaan. Tehtäviä on siis välillä pitänyt suunnitella eriyttäen, mutta näissäkin tilanteissa olemme yrittäneet pitää kaikki mukana toiminnassa.

Hankkeen alussa teimme jokaisessa yhteistyöpaikassa alkuhaastattelut, joissa kartoitimme ajatuksia, toiveita ja asioita, joita pitää huomioida. Päiväkotien ja palvelutalojen henkilökunnilla on paljon arvokasta tietoa ja ideoita, jotka on erityisen hyödyllistä kuulla ennen hankkeen aloittamista. Tämän avulla pystyimme suunnittelemaan työpajoille sopivan pituuden ja kellonajat, tilat, ryhmäkoon jne. Saimme myös ajatuksia, mitä pitää huomioida ja mikä voisi toimia.

Toiveina oli esimerkiksi:

- Osallisuutta lisää,
- Enemmän vanhusten omia ajatuksia ulos
- Toiminnallisia tehtäviä
- Kokeilemista ja tekemistä, muistelua
- Yhteisjumppa
- Vanhat ihmiset laulaa ja lapset kuuntelee
- Ei esittämistä vaan puolin ja toisin antamista
- Musiikkia ja piirtämistä
- Satujen keksimistä ja kohtaamistaidetta
- Hajuja, makuja ja tunnustelua
- Tahmea toffee
- Piilotusleikki
- Yhteistoimintaa
- 30 minuuttia yhteisleikkejä ja 15–20 minuuttia vain vanhukset kertovat tarinoita
- Vanhusten lastenhoitokokemuksia
- Vanhusten lapsuusmuistoja
- Jokaisessa pajassa sama aloitus
-

Nämä alkuhaastattelut auttoivat meitä suuresti toiminnan suunnittelussa.

Projektiin on sisältynyt myös paljon yhteydenpitoa sähköpostitse ja puhelimitse varsinaisten työpajojen lisäksi. Tämä on tapahtunut lähinnä päiväkodin ja palvelutalojen henkilökunnan kanssa.

Suuri työ tässä projektissa on ollut myös aikataulujen järjestäminen eri paikkojen kanssa. Henkilökunnalla on ymmärrettävästi kiire työssään ja he eivät ehdi vastata heti sähköposteihin saati sitten järjestellä laajemmin työpaikallaan asioita projektiimme liittyen. Paljon työtä on ollut tuotannollisissa asioissa ja yhteydenpi-

dossa paikkojen kanssa kuin myös työryhmämme omien aikataulujen yhteensovittaminen. Ajattelen, että tämän tyypisissä hankkeissa tuotantotyö pitää tehdä myös huolella, jotta asiat luistavat ja päästään jouhevasti itse toiminnan ja yhdessä tekemisen äärelle. (Työpäiväkirja 5.11.2015)

Työpajatapaamisten aikana ohjaajat ovat tukeneet tehtävien tekemisessä ja ryhmän kommunikiossa. Erään palvelutalon ohjaaja antoi myös meidän työryhmän ohjaamisesta seuraavalaista palautetta:

Siinä tuli mieleen, kun oli näitä käsijuttuja ja mun silmissä siellä oli sellaisia hiljaisempia jotka ei oikein lähteneet mukaan, niin heitä jotenkin vähän syöttää mukaan, että pääsee etiäpäin asiassa.

Tässä kommentissa on esillä fasilitoinnin yksi haaste, innostaa kaikki mukaan osallistumaan. Täytyisi olla herkkyyttä sekä tilanteiden aikana tarpeeksi huomiokykyä, jotta kaikki ryhmässä saisivat ohjausta ja kannustusta osakseen. Pohdimme tätä paljon ryhmässämme etukäteen ja pajojen tekemisen lomassa.

Työpajoissamme oli aika paljon ohjaajia (3-5) ryhmäkokoon nähden juuri sen vuoksi, että voimme paremmin huomioida kaikki. Itse koin haastavaksi myös tapaamisten pituuden, sillä osallistujien keskittymiskyky ei olisi varmasti riittänyt tuntia pidempään, mutta välillä tuntui haastavalta, kun tuntui, että aikaa ei aina ollut tarpeeksi. Emme siis onnistuneet aktivoimaan kaikkia osallistumaan kaikissa pajoissa.

Toisessa välipalautte haastattelussa lastentarhanopettaja kuvasi osallisuutta näin:

Kaikki pääsi mukaan osallistumaan oman persoonansa mukaan. Nekin jotka oli siinä alussa vähän että ei tää nyt ollutkaan kovin kiva juttu, niin he olivat siinä näytelmä vaiheessa ihan täysillä mukana. (Lastentarhanopettaja 26.11. 2015)

Ajattelen, että työryhmämme yksi vahvuus on monipuolisuus, sillä meillä on ammattitaitoa taiteen eri aloilta sekä monipuolista kokemusta ryhmien ohjaamisesta. Olemme voineet tarjota työpajoissa erilaisia työkaluja yhdessä tekemiseen ja kohtaamisen edesauttamiseen. Tietysti olemme pyrkineet toteuttamaan näitä erilaisia työskentelytapoja alkukartoituksemme luomissa raameissa ja joustavasti aina ryhmän tarpeita kuunnellen.

Tämä helpottajan ja välittäjän tehtävä on ollut Yhdessä kerrottua -hankkeessa vähintään yhtä painottunut kuin ensimmäinen elementti "tuotantotehtävä". Oleellista on ollut se, että meitä hankkeen ohjaajia on ollut tarpeeksi monta, jotta osallisuus on mahdollistunut. Toinen oleellinen seikka on ollut välittäjän rooli päiväkotien ja palvelutalojen välillä. Ideaalina ajatuksena on ollut, että teemme sillanrakennustyötä instituutioiden välille.

5.3 Valaistumisen tehtävä

Kolmas elementti on *valaistumisen tehtävä*. Kurjen (2010,190) mukaan tämä taisteleva ja militantti tehtävä on sidoksissa erityisesti osallistujien tunteisiin, ja siinä suuntaudutaan ryhmän tiedostamattomiin prosesseihin. Kurki kuvaa innostajien tehtäväksi selkeyttää tunteita, vapauttaa osallistujien puhetta ja auttaa asettamaan tavoitteita. Toiminnassa keskiössä on tilanteen analyysi, sen ymmärtäminen, tiedostaminen ja arviointi. Tämä tehtävä korostaa Kurjen mukaan innostamisen taustalla olevaa ideologiaa, jolloin toiminnan kulttuurinen merkitys nousee esille korostuneesti.

Tätä kohtaa on ehkä haastavin arvioida Yhdessä kerrottua -hankeen osalta, sillä vanhukset ja lapset eivät usein voi päättää täysin kaikista omista asioistaan. Tiedostaminen, tilanteenanalyysi ja arviointi ovat toki mahdollisia ryhmän prosessissa. Vaikuttaminen laitoksien käytäntöihin tapahtuu kuitenkin usein henkilökunnan tai sukulaisten kautta. Toisaalta ajatellaan, että lapset ja vanhukset eivät ole vain toiminnan kohteita vaan he voivat olla myös oman toimintansa subjekteja. Lisäksi pitää todeta, että monet muutkin ryhmät ja yhteisöt, kuten vangit, ovat riippuvaisia laitoksensa henkilökunnan päätöksistä.

Ajattelen itse, että palautteen kerääminen niin välihaastatteluissa kuin myös lopputyöpajoissa voisi olla se kohta, kun ryhmä voi itse tiedostaa, mitä prosessin aikana on tapahtunut. Toisaalta myös projektin tarinoista koottu esitys ja projektia esittelevä näyttely tuovat näkyville myös ulkopuolisille, jotain, mikä on ryhmän työssä kiteytynyt oleelliseksi. Lisäksi ryhmällä on ollut mahdollisuus luomissaan tarinoissa ja teoksissa prosessoida yhdessä maailmaa taiteen kautta.

Boal (1985) ehdottaa, että teatteri tarjoaa esteettisen tilan, joka on joustava, kaksijakoinen ja telemikroskooppinen. Esteettisellä tilalla on sama joustavuus kuin unelmilla/unilla, jotka sallivat luovan vuorovaikutuksen muistojen ja mielikuvituksen välillä. Esteettisen tilan näyttelijä näkee itsensä kaksijakoisesti. Näyttelijä on molempia: henkilö joka esittää hahmoa, ja hahmo jota hän esittää. Esteettinen tila tekee näkymättömästä näkyvää ja tiedostamattomasta tiedostettua, se sallii ihmisten toiminnan tulemisen tarkkailun kohteeksi. Uskon, että myös tarinoissa osallistujilla oli Boalin kuvaamalla tavalla joustava tila käydä vuoropuhelua omien muistojen ja mielikuvituksen välillä. Ajattelen, että näissä projektissa luoduissa tarinoissa purkautui tiedostamattomia prosesseja ja osallistujien tunteita.

Olin tekemässä työpajojen jälkeistä palautehaastattelua ikäihmisten kanssa. Paikalla oli neljä projektiin osallistunutta rouvaa ja ohjaaja, joka on ollut kontaktihenkilömme projektin ajan. Ajattelen, että tämän haastattelun aikana artikuloitiin ja tuotiin esille jotain sellaista projektin metatasa, jota emme varsinaisissa työpajoissa olleet ehtineet purkaa. Kysyttäessä kysymyksiä pro-

jektiin liittyen selkeytyvät ehkä aikaisemmin muodottomat tunteet, kokemukset ja ajatukset prosessista. Ihmisillä on toki paljon ajatuksia omassa päässään, mutta ajattelen, että tämä yhteinen keskustelu mahdollisti freireläisen tiedostamisen ryhmässä. Olin hyvin vaikuttunut ryhmän kommenttien ja havaintojen terävyydestä sekä syvyydestä. Sain sellaisen vaikutelman että ikäihmiset olivat todella pohtineet kohtaamistaan lasten kanssa ja sen antia heidän elämälleen. Itse en rehellisesti tullut työpajatilanteissa edes ajatelleeksi, kuinka tarkkaan ikäihmiset miettivät, miten lähestyvät lapsia, niin että nämä eivät pelästyisi, vaan lähtisivät mukaan yhteistyöhön. Tässä haastattelussa ikäihmiset toivat myös esille, mitä mahdollisissa tulevilla pajoissa haluaisivat tehdä lasten kanssa.

Tein vastaavanlaisen palautteen keräämisen myös saman ryhmän lasten parissa päiväkodissa, jossa he haastattelun lisäksi piirsivät, mitä haluaisivat tulevaisuudessa työpajoissa tehdä ikäihmisten kanssa. Keräsin myös ryhmän lastentarhanopettajalta palautetta haastattelemalla. Tämä kolmas elementti valaistumisen tehtävä on ollut vähiten painottunut projektissamme. Ajattelen, että mitä enemmän tämän kohdan esittämiä asioita ryhmien työskentelyssä tapahtui, niin sitä parempi. Toiminnan tavoitteena tämä elementti ei ollut suuresti painotettuna.

6 Yhdessä kerrottua -hanke ja innostamisen rakennepuut

Seuraavaksi tarkastelen Yhdessä kerrottua -projektia Gillet'n innostamisen tilanteen seitsemän rakennepuun avulla. Nämä rakennepuut ovat *tekeminen, osallistuja, aika, instituutio, sosiaalinen suhde, strategia ja filosofia*. Käytän tässä kohtaa materiaalina haastattelujen ja havaintojeni lisäksi myös sitaatteja työpäiväkirjastani. Ajattelen, että näiden kohtien tarkastelemisen avulla pystyn avaamaan tarkemmin projektimme taustalla olevaa ajattelua ja sen myöstä pohtimaan tutkimuskysymyksiäni syvemmin.

6.1 Tekeminen

Rakennepuiden *tekeminen* on sitä, miten ryhmä organisoidaan ja miten sen tavoitteisiin pyrkiminen järjestetään. Kurki (2006, 74.) kuvaa, että tekeminen pyritään muuttamaan syvemmiksi käytännöiksi siten, että toiminnan kautta herää tietoisuus. Sosiaalinen tilanne ja sen merkitys voivat näin avautua muun muassa taiteellisen kokemuksen kautta. Kurjen mukaan toiminnan motivaationa on solidaarisuus ryhmää kohtaan, eivät pelkät henkilökohtaiset kiinnostuksen kohteet. Kyse on kokemuksellisesta ongelmaperäisestä oppimisesta.

Kuten jo edellä olen kuvannut, niin toiminnassamme keskeistä on ollut kohtaaminen ja yhdessä tekeminen. Tekeminen on pyrkinyt olemaan samalla lapsia ja vanhuksia innostavaa sekä myös yhteen tuovaa. Tavoitteena on ollut ennen muuta kohtaaminen. Ajattelen, että edellisen luvun innostamisen elementtien tuotantotehtäväkohdassa käsittelin jo teemoja, jotka liittyvät myös rakennepuiden tekeminen kohtaan. Yritän seuraavaksi tuoda esille vielä jotakin uusia näkökulmia tekemiseen, pohdin osallistujien tietoisuuden heräämistä ja taiteellista kokemusta.

Työpajoissa olleet vanhat esineet herättivät varsinaisen puuhastelun lisäksi myös syvempää kiinnostusta. Lapsia jäi mietityttämään tapaamisten jälkeen, minkälaista elämä on ollut ennen vanhaan. Vanhusten kohtaaminen ja yhteinen tarinointi oli herättänyt heissä selvästi tietoisuutta siitä, että elämä on ollut erilaista ennen. Tässä lastentarhanopettajan kertomana lasten ajatuksia työpajojen jälkeen:

Ne oli aivan hämmennyksissä, että mihin tähän kahvipannuun laitetaan töpseli. Niitä jäi kovasti mietityttämään tällaiset asiat, miten se elämä siellä ennen vanhaan on ollut. (Lastentarhanopettaja 26.11.2015)

Miks he eivät menneet kaupasta ostamaan maitoa. No kun heillä oli oma lehmä, niin siitä lypsettiin. Ne on aika vieraantuneita nää lapset tämmöisistä asioista. Niille oli aikalailla kutkuttavaa, niin kuin joku oikeesti kertoi, että näin me ennen tehtiin. Että oikeesti, jonkun piti käydä se lehmä lypsämässä. (Lastentarhanopettaja 26.11.2015)

Lapsilla oli siis ollut tarve purkaa kokemuksiaan ikäihmisten kohtaamisesta lisää päiväkodissa. Vanhusten kohtaaminen oli selvästi tuonut lapsille uutta ajateltavaa. Myös päinvastoin ikäihmiset pohtivat nykylasten maailmaa kohdattuaan heitä. Välipalautahaastattelussa eräs rouva kertoi näin.

Meillä ei ole ollut päiväkoteja ja tommoista leikitystä ja laulatusta. On valtavasti muuttunut. Vaikka aina valitetaan, niin on valtavasti hyvääkin tapahtunut. Mennyt valtavasti eteenpäin (Eila 9.11.2015)

Yhteinen taiteellinen kokemus lapsille ja vanhuksille työpajoissa oli tarinoidenkerronta, jossa yhdistyi luonnollisesti ikäihmisten ja lasten kokemusmaailmat. Tarinat olivat jokaista tapaamis-

ta yhdistävä konkreettinen tekeminen. Osallistujat loivat yhdessä erilaisia erilaisin taiteenkeinojen virittämänä tarinoita. Tässä ote työpäiväkirjastani liittyen tarinoiden kerrontaan:

Jotenkin ajattelen tästä kerrasta ja hahmojen piirtämisestä, että lasten valloittavat ideat innostavat myös vanhuksia heittäytymään mukaan leikkiin ja tarinankerrontaan. Ajattelen, että jos pelkkä vanhusryhmä tekisi käsistään hahmoja ja tarinoita, niin niistä ei varmasti tulisi yhtä kiinnostavia ja mielikuvituksellisia. Sama voisi olla ehkä myös pelkän lapsiryhmän kanssa.

Ryhmän tarina meni jotenkin näin: "Olipa kerran mörrimöykky, höpsöpeikko ja tyttöpeikko. Joka päivä ne leikkivät ulkona hippaa ja piilosta. Eräänä päivänä alkoi sataa ja ukkostaa. Ne ryömivät suojaan lankavyyhtiin ja siitä seurasi, että yksi veti yhteen suuntaan ja toinen toiseen, niinpä kaikki jäivät solmuun vyyhtiin. He päättivät ottaa saket ja leikata itsensä vapaiksi. Vyyhdin alta löytyi heidän ystävänsä Hymyakku, jolla oli syntymäpäivä. Hymyakku leipoi heille sen kunniaksi kakun. Lopulta kakku räjähti. (Työpäiväkirja 29.10.2015)

Tarinat työpajoissa olivat useimmiten hyvin sadunomaisia. Osallistujien mielikuvitus oli se yhteinen tila, jossa erilaisten vaikutteiden ja ideoiden muovautuminen fiktiivisiksi tarinoiksi tapahtuu. Vanhukset ja lapset kohtasivat mielikuvituksen ja ideoiden maailmassa, kun he loivat yhdessä tarinoita, joissa yhdistyi eri-ikäisten ehdotukset ja ajatukset. Työryhmämme puolestaan loi kollaasin kaltaisen käsikirjoituksen kaikissa työpajoista kerrotuista tarinoista yhdistämällä ne yhdeksi kokonaisuudeksi näytelmän muotoon. Osallistujat pääsevät taas katsomaan tätä näytelmää, joten yhdessä luodut tarinat jatkavat prosessiaan ja kohtaavat uudessa muodossa alkuperäiset kertojansa. Vaikka työryhmämme on ottanut taiteellisia vapauksia yhdistäessään materiaalia kokonaisuudeksi, niin pohjalla ovat ne asiat ja jutut joita osallistujat ovat yhdessä luoneet. Kiinnostavaa on kuinka osallistujat kokevat näytelmän, kun he näkevät sen. Tunnistavatko he sieltä omien tarinoidensa aineksia? Tuntuuko näytelmän maailma tutulta vai tuntemattomalta?

6.2 Osallistuja

Toinen rakennepuu on *osallistujat*. Kurjen (2006, 74–75.) mukaan osallistujat ovat ne, jotka saavat aikaan toimintaa. Osallistujiin kuuluvat myös innostajat. Osallistujat ovat toimijoita, joilla on oma historiansa. He ovat toiminnan yksilöllisiä kantajia, jotka toteuttavat vastuullisesti luomisen tehtävää. Oleellista on tiedostaminen ja kokemuksellinen oppiminen.

Kiinnostavaa, että tässä ajattelussa ohjaajat ovat mukana osallistujissa. Uskon, että ohjaajat vaikuttavat omalla innostumisellaan ja toiminnallaan paljon ryhmään. Ohjaajat siis ovat erottamaton osa ryhmää. Työpajojen tehtävissä me ohjaajat vaikutimme tarinoiden syntymiseen. Kolmannella työpaja kerralla esimerkiksi teimme esineiden avulla tarinat ja tarinoista pienet esitykset. Me ohjaajat kirjasimme ja valitsimme osallistujien ehdotukset yhdeksi tarinaksi. Ohjaajat siis muokkaavat omalla toiminnallaan prosessin kulkua ja sen lopputuloksia. Tämä on mielestäni tärkeää tiedostaa, jotta osaa antaa tarpeeksi tilaa osallistujille.

Seuraavaksi esitän ajatuksiani työpäiväkirjastani, jotka valottavat ohjaajan näkökulmasta yleisemmin osallistumista ryhmässä.

Ohjattavana oli myös eräs rouva, joka oli haluton tekemään kädestään piirretystä kuvasta hahmoa. Hän halusi vain värittää sen siniseksi. Rouva kertoi aikanaan käyneensä taidekoulua. Hän ei halunnut oikein itse piirtää mitään ylimääraistä tai keksiä tarinaan mitään, mutta silti hän näytti nauttivan osallistumisestaan työpajaan. Tämä oli mielestäni mielenkiintoista, sillä ennen työpajaa hieman pelkäsin kuinka hyvin ikäihmiset lähtevät tehtävään mukaan ja ryhtyvät piirtämään ja keksimään kädenjäljestään hahmoa. Ajattelen, että kenenkään ei ole pakko osallistua enempää kuin haluaa. Tämä kyseinen rouva olikin ainut työpajassa, joka ei halunnut tehdä enempää. Mielenkiintoista oli kuitenkin se, että hän selvästi nautti katsellessaan lasten tarinankerrontaa ja piirtämistä. Vaikka hän ei itse osallistunut, niin osallisuus ryhmässä oli selvästi mieluisaa hänelle. Tämä saakin pohtimaan juuri sitä kuinka monella tavalla työpajoista voi saada irti, vaikka itse olisiikin passiivisempänä varsinaisen toiminnan suhteen. Sama ajatus voi päteä lapsiinkin kaikki eivät ehkä halua tai uskalla osallistua yhtä aktiivisesti, mutta kokemus voi silti olla antoisa. Tietysti ohjaaja täytyy antaa kaikille osallistujille tilaa ja mahdollisuuksia olla esillä, jotta ei käy niin, että vain äänekkäimmät vievät joka kerta kaiken huomion. (Työpäiväkirja 17.9)

Uskoisin, että innostajan tehtävä tämänkaltaisessa ryhmässä, jossa on vanhuksia ja lapsia yhdessä, on ennen kaikkea tasapainoilla osallistumisen vapauden ja toisaalta osallistumiseen aktivoinnin välillä. Ryhmäläiset luovat itse projektin kulkua, ja siihen ei voi sisältyä mielestäni pakottamista, joka alkaa sen jälkeen kun innostamisen keinot on kokeiltu. Pidän toki ehdotoman tärkeänä, että kaikki yritetään innostaa mukaan, mutta täytyy myös yrittää olla herkillä ryhmän jäsenten erilaisuuden suhteen ja koettaa tulkita milloin he ovat ylittäneet itsensä tai milloin he kokevat olevansa tarpeeksi osallisia toimintaan.

Ikäihmiset saivat itse valita, ovatko he kiinnostuneita osallistumaan projektiin. Päiväkodin ohjaajat valitsivat ilmeisesti lapset mukaan projektiin. Vanhuksille lasten kohtaaminen on varmasti ollut yksi keskeinen syy osallistua projektiin. Saimme myös palautetta, että mukaan on tullut henkilöitä, joita on muuten hankala houkutella mihinkään yhteistoimintaan mukaan. Työpäiväkirjastani kuvaan asiaa näin:

Omassa ryhmässäni eräs rouva alkoi koristella omasta kädestään piirrettyä kuvaa söherökiekuralla. Kun kysyin, mitä hän piirtää, mikä hahmo tästä tulee, niin rouva sanoi sen olevan lankavyyhti. Hän koristeli kauniiksi oman piirustuksensa erivärisillä söherökiekuroilla. Tämä kyseinen Maija (nimi muutettu) oli muutenkin selvästi koristeiden ja korujen ystävä. Hän oli valmistautunut kertaa varten laittamalla melkein jokaiseen sormeen sormuksen ja kaulaan useat helmet kaulaansa sekä päähänsä kimaltavia solkia. Hän oli myös selvästi meikannut ja laittanut huulipunaa aamulla. Hoitajat kertoivat edellisellä kerralla, että Maijakin oli saatu mukaan, vaikka yleensä hän ei osallistu mihinkään toimintaan. Itse tulkitsin tilannetta niin, että hänelle työpaja oli tapahtuma, jota varten valmistauduttiin ja laittauduttiin. Ajattelin, että tämä kertoo siitä, että Maijalle osallistuminen oli tärkeää. (Työpäiväkirja 29.10.2015)

Oman kokemukseni mukaan kaikki lapset kaikissa pajoissa osallistuivat toimintaan. Esimerkiksi kaikki osallistuivat kolmannen työpajan esityksessä joko näyttelemällä tai rytmiryhmän jäsenenä.

nä. Lapset valikoivat oman roolinsa sen mukaan kuinka aktiivisia halusivat toiminnassa olla. Lasten osallistumista kommentoi erään ryhmän lastentarhanopettaja.

Nekin, jotka eivät halunneet olla kovin aktiivisessa roolissa tekivät myös oman osansa. Kukaan ei ollut , että mä en halua mä en halua, Se oli tosi kivaa.
(Lastentarhanopettaja 26.11. 2015)

Ikäihmisten välihaastatteluissa kävi ilmi, kuinka aktiivisesti he ja ajatellen he kohtasivat projektin lapsia.

Sehän riippuu meistä paljon, kuinka lapsiin suhtaudutaan. Kaikki lapsethan vierastaa tietysti ihmistä, jota ei ole ennen nähneet. Toisella kerralla oli ihan toisenlaista sitten. (Eila 9.11.2015)

Useiden vanhusten elämäkokemus heijastui mielestäni siinä tavassa, kuinka he kommunikoi-
vat lasten kanssa työpajoissa. Ikäihmiset osasivat lähestyä lapsia varovaisesti ja ystävällisesti. Usein osallistujien kasvoilta paistoi ihastus siitä, että he saavat kohdata lapsia ja nähdä heidän puuhailevan.

6.3 Aika

Seuraavaksi tarkastelen *aikaa*, jolloin tavoitteet saavutetaan. Kurjen (2010,191) mukaan ongel-
mallista on, että joskus tehdään vain yleinen ohjelma ja käydään se läpi samanlaisena mones-
sa paikassa. Onnistuneissa innostamisen tilanteissa ryhmä suuntautuu yhdessä luovaan vuoro-
vaikutusprosessiin. Toimintaa ei ole mahdollista mallittaa samanlaisena jokaiseen paikkaan,
sillä jokainen ryhmä on omanlaisensa.

Työpäiväkirjassani pohdin aikaa ja aikataulujen merkitystä tässä projektissa erään työpajan
jälkeen:

Tämän kerran alun viivästyminen sai pohtimaan sitä, kuinka tärkeää on etenkin
lapsille toiminnallisuus. Haastavaa työpajoissa on ajoittaminen. Olisi mukavaa pi-
tää vielä pidempiä tuokioita yhdessä, mutta lasten kärsivällisyys ei kestä tuntia
pidempään ja kun on istuttu liian kauan paikallaan pitää olla vastapainoksi jotain
kehollista toimintaa. Toisaalta ikäihmiset ovat työpajoissa myös nauttineet jum-
pista ja leikeistä. Toki siis ne virittävät ja aktivoivat myös iäkkäämpiä osallistujia.
Samassa pajassa kävi myös niin, että eräs rouva nukahti saavuttuaan paikalle ja
oltuaan noin 5 minuuttia hereillä. Hän nukkui tarinoinnin ja esitysten ajan rulla-
tuolissaan. Ikäihmiset voivat uupua ja tämäkin on ihan ok. Ajattelen, että toiminta
on silloin mukavaa kun kaikki voivat osallistua, sillä volyymilla, mikä kyseisenä
päivänä tuntuu hyvältä. Tämä erilaisten tehtävien ajoitus ja rytmitys työpajoissa
on ohjaajan työn kannalta erityisen tärkeää jo suunnittelu vaiheessa, mutta myös
itse tilanteissa, joissa voi sattua jotain yllättävää ja arvaamatonta. Ryhmää täytyy
siis kuunnella niin kuin aina ohjaustilanteissa ja yrittää soveltaa ohjelmaa tarvit-
taessa.(Työpäiväkirja 8.10. 2015)

Välipalautekeskusteluissa puhuimme paljon ajasta ja sen käytöstä projektin aikana. Työpajojen
pituutta, joka oli tunnin verran, pidettiin hyvänä. Jossain paikoissa ehdotettiin, että työpaja voisi
olla hieman pidempi tunti ja viisitoista minuuttia tai puolitoista tuntia. Pohdimme tätä myös työ-

ryhmän kanssa, sillä välillä työpajoja ohjatessa tuli kiireen tuntu. Olisi ollut mukavaa, jos aikaa olisi ollut hieman enemmän. Toisaalta ajattelen, että puolitoista tuntia on maksimi, johon toimintaa voi venyttää, sillä lapset tai välttämättä vanhuksetkaan eivät jaksa keskittyä pidempään.

Kaikilta haastatteleuiltamme tahoilta toivottiin lisää yhteisiä tapaamisia. Vanhusten ja lasten tapaamisia kertyy projektin aikana yhteensä viisi, paitsi eräässä palvelutalo päiväkotia parissa, jossa toivottiin ensimmäinen aistiteemainen tutustumispaja vanhukset ja lapset erikseen. Tässä kyseisen paikan lastentarhanopettajan kommentti välipalautteessa:

Näilläkin oli vaan ne kaksi yhteistä kertaa, että jos porukka pysyis samansa, niin mihin tää oikein menis, mielettömiin sfääreihin. (Lastentarhanopettaja 26.11.2015)

Ajattelen, että projektimme jatkolle olisi tarvetta. Olemme saaneet alulle kiinnostavan yhteistyön, joka kaipaa lisää kohtaamisia syventyäkseen ja juurtuakseen yhteistyöpaikkojen omaksi toiminnaksi, joka on riippumaton meistä ulkopuolisista ohjaajista. Menetelmäoppaan jatko-työskentelytehtävät myös voisivat osaltaan madaltaa kynnystä jatkaa yhteistyötä.

Projektimme osallistujien erityispiirteenä on se, että kun aika kuluu, niin vanhukset vanhenevat ja lapset kasvavat. Projektimme työpajat ja esitys tapahtuvat noin puolen vuoden sisällä. Työpajat ovat olleet kahden viikon välein sekä esitys ja palautetyöpaja pidemmän tauon jälkeen. Pohdintaa on työryhmässämme herättänyt se, että voisivatko tapaamiset olla tulevaisuudessa tiheämmän. Ikäihmisten kunnossa voi puolen vuoden aikana tapahtua paljon muutoksia. Lisäksi useat palvelutalojen asukkaat kärsivät jonkinlaisista muistiongelmista tai -sairauksista, jolloin tiheämmät tapaamiset voisivat ikäihmisten kannalta toimia paremmin. Itse huomasin ajan kulun merkityksen muutaman vanhuksen kohdalla projektissamme. Alkuun työpajoissa he olivat aktiivisia ja osallistuivat innokkaasti. Tauon jälkeen tavattuamme oli heidän voinnissaan tapahtunut selkeä muutos huonompaan suuntaan. Tietysti vanhuksillakin voi olla kirkkaampia ja huonompia päiviä, mutta näiden muutaman osallistujan kohdalla oli selvästi havaittavissa se, heidän kuntosensa oli suorastaan romahtanut. Kun mukana on osallistujia, joilla on ongelmia muistinsa kanssa, pitää mielestäni jokaisen työpajakerran olla samalla kertaa jatkumoa prosessissa, mutta myös oma itsenäinen kokonaisuutensa. Näin voidaan välttää se, että osallistujille tulee epämuukava olo siitä, että he eivät muista olleensa edellisellä kerralla mukana.

6.4 Instituutio

Innostaminen tapahtuu aina jossain instituutiossa. Instituutiolla on omat säädöksensä ja se voi olla hyvin byrokraattinen, jolloin toiminnan toteuttaminen voi olla jäykkää. Innostajien tulisi pyrkiä uusien yhteisöllisten suhteiden luomiseen tai ainakin vanhojen muokkaamiseen. Tavoitteen

na olisi nähdä uusia mahdollisuuksia ja pyrkiä vaikuttamaan niiden toteutumiseen. (Kurki 2010,191.)

Päiväkotien ja palvelutalojen henkilökunta pysyvää. Lapset kasvavat ja vanhukset vaihtuvat. Jos halutaan luoda pitkäkestoista toimintaa täytyy siihen innostaa mukaan henkilökuntaa. Työntekijät voivat muuttaa instituutioiden käytäntöjä ja kehittää niitä. Oleellista tässä Yhdessä kerrotua -hankkeessa on lasten ja vanhusten lisäksi henkilökunnalta saatu palaute ja heidän sitoutuminen mukaan toimintaan. Tavoitteenamme on myös luoda jatkumoa palvelutalojen ja päiväkotien yhteistyölle. Pyrimme tukemaan tätä erilaisten jatkotehtävien ja ideoiden avulla. Oleellinen tehtävä meillä ohjaajilla on ollut myös tukea laitosten välistä kommunikaatiota ja vuorovaikutusta. Olemme jo alkuhaastatteluissa kysyneet, minkälaisia terveisiä haluttaisiin lähettää yhteistyöpaikalle. Olemme siis välittäneet viestejä se esittäneet myös erilaisia, miten yhteistyötä voisi tehdä.

Lisäksi saimme välihaastatteluissa toiveen, että jos hanke jatkuu, niin alkutapaaminen voisi olla sellainen, jossa on palvelutalon ja päiväkodin henkilökunta yhdessä paikalla keskustelemassa toiveista ja aikatauluista. Tämä ehdotus oli mielestäni todella osuva ja suorastaan harmitti, että emme ymmärtäneet tehdä tätä jo pilottihankkeessamme. Toisaalta silloin vasta tutustuimme itsekin paikkoihin ja pohjustimme yhteistyötä alulle. Ajattelen, että henkilökunnan yhteen saattaminen jo alkuhaastatteluissa on todella tärkeää erityisesti yhteistyön jatkumista ajatellen. Instituutioiden välistä yhteistyötä ylläpitää ennen muuta henkilökunta.

Projektimme tulevaisuutta ajatellen herääkin kysymyksiä liittyen instituutioiden, toimintakulttuurin: Mikä motivoi henkilökuntaa jatkamaan toimintaa? Miten yhteistyö voisi tulla pysyväksi osaksi toimintakulttuuria? Miten toimintaa voisi rahoittaa? Miten ikäryhmien kohtaaminen voisi tulla laajemmalla osaksi eri organisaatioiden toimintaa?

6.5 Sosiaalinen suhde

Viides rakennepuu on *sosiaalinen suhde*. Kurki (2010,191) kuvaa sen rakentuvan samalla kertaa sekä ryhmän sisällä että suhteessa ulkopuolisiin. Innostamisessa suuntana pitäisi olla sosiaalisuus, yhteisöllisyys ja se että ihmisen ymmärretään ainutlaatuisena persoonana yhteisössään.

Ikäihmisillä tuntui haastattelujen perusteella olevan suuri tarve tavata muitakin ihmisiä kuin oman ikäluokkansa edustajia palvelutalossa.

Ainakin meidän mielenterveydelle on hirveen hyvää, että me ollaan kanssakäymisessä muidenkin kanssa, kuin vaan omaa ikäluokkaa, että nähdään muutakin maailmasta, et ei me olla ihan niin kuin unohdettu tänne täysin ja yritetään itsekkin tehdä jotain sen hyväksi. (Irma 9.11.2015)

Kurki (2007,10) kirjoittaa elämästä laitoksessa, että on haaste auttaa ikäihmisiä luomaan yhteisöllinen elämä eräällä tavalla keinotekoisessa ympäristössä. Juuri siihen innostamista tarvitaan. Ihmisiä on tuettava, jotta he löytäisivät jokapäiväiseen elämäänsä hengen ja merkityksen. Innostamisen avulla ei siis vaan täytetä tyhjyyttä ja kuluteta aikaa, vaan etsitään ja löydetään merkityksiä elämälle sillä tavoin, että ikäihmisillä on edessään vielä tulevaisuuden projekti.

Ajattelen, että Kurki tarkoittaa tällä sitä, että ikäihmisten toiminnan tulisi olla heille itselleen merkityksellistä, eikä vain ajan täyttämistä. Ihanteellista mielestäni olisi, että Yhdessä kerrottua -hankkeessa lapset ja vanhukset ehtisivät kunnolla tutustua ja jopa ystävystyä. Tämä tarkoittaisi tapaamisten jatkumista. Projektin työpajoissa tapahtui mielestäni kiinnostavia kohtaamisia, joita voisi kutsua jo ystävystymisen aluiksi. Myös muutamat vanhuksista kuvasivat, että projekti on mahdollisuus vielä tavata lapsia, kun omat lapsenlapsetkin ovat jo aikuisia. Projektin merkitys ikäihmisille voi siis olla siis eräänlainen neljäs mahdollisuus kohdata lapsia ja lapsuutta elämässään.

Projektin aikana tapahtui myös spontaania tapaamisten järjestämistä eri paikkojen välillä. Aloite tähän tuli ikäihmisiltä itseltä, ja henkilökunta ryhtyi tukemaan ja mahdollistamaan sitä. Tässä ote työpäiväkirjastani tilanteeseen liittyen:

Vanhukset ehdottivat ihan oma-aloitteisesti, että lapset tulisivat laulamaan joululauluja Hopeakotkaan. Päiväkodin henkilökunta innostui tästä ja ryhdyttiin sopimaan, milloin tämä tapahtuu. Päiväkotini lupasi, että lapset voisivat harjoitella jonkun pienen tonttutanssin esitettäväksi. Tämä kuulosti mahtavalta. Jatkumoa palvelutalon ja päiväkodin yhteistyölle alkoi syntyä ihan itsestään. (Työpäiväkirja 22.10)

Välipalautteessa kysyin myös ikäihmisten ajatuksia tulevasta näyttelystä Espoon keskuksen Entresssen kirjastoon, jossa siis esitellään projektia ja sen tuotoksia. Eräs rouva kommentoi näyttelyä seuraavalla tavalla:

Onhan se hyvä, että muutkin näkee, että täällä jotain tapahtuu. Ettei ole mikään saattohoitola ihan vielä. (Eila 9.11.2015)

Hän siis ainakin koki tärkeäksi sen, että myös projektin ulkopuolisten on mahdollista tutustua siihen, mitä ollaan yhdessä tehty. Ajattelen, että kommentista välittyy myös jonkinlainen ajatus siitä, kuinka tärkeää ulkopuolisten on nähdä vanhukset aktiivisina ja osallistuvina toimijoina. Ikäihmiset tuntuvat itse tiedostavan, minkälaisia käsityksiä ihmisillä voi olla palvelutalojen asukkaiden passiivisuudesta, ja näitä ajatuksia halutaan selvästi rikkoa. Ainakaan emme saaneet negatiivisia kommentteja liittyen näyttelyyn, vaan päinvastoin projektin esittelemistä pidettiin hyvänä asiana.

Pirjo Roponen-Lunnas kirjoittaa artikkelissaan Kohtaamisen taide –yhteisötaiteen ideaaleja ja käytäntöjä näin:

Yhteisön kanssa työskentelevän taiteilijan tavoitteena voi olla yhteisyyden tunteen luominen, mutta myös yhteisöllisen identiteetin kyseenalaistaminen, toiseuden olemuksen purkaminen. Hänen mukaansa yhteisöllisyyden tunteen pimeä puoli voi merkitä jakoa meihin ja muihin, toisiin. Leimaaminen ja stereotyyppiset käsitykset tuntemattomasta ja vieraasta aiheuttavat helposti erilaisuuden olemuksellistamista. Kun yhteisötaidetoiminta kohdistuu "syrjäytyneisiin", työttömiin nuoriin, monikulttuurisiin ryhmiin, vanhuksiin, vammaisiin jne., vaarana on olemuksellistamisen lisäksi holhoaminen. Yhteisötaideprojektien hallinnallisuuden ja byrokratisoitumisen kasvaminen voivat lisätä mahdollisuuksia, että ihmiset nähdään lähinnä toiminnan kohteina. (Ropponen-Lunnas 2013)

Kiinnostavaa mielestäni on, minkä asian ympärille yhteisöllisyyttä luodaan, jos sitä on korostettu tarve tuottaa. Kenen valitsema tämä asia on, taiteilijan ja osallistujien itsensä. Ajattelen, että projektimme kaltaisten hankkeiden yhtenä suurena haasteena on kohdata ihmiset ainutlaatuisina persooninaan yhteisössä, eikä vain toiminnan kohteina. Uskon, että ohjaamisessa oleellista kyky kuunnella osallistujia ja olla läsnä, jolloin prosessi voi muuttua ja joustaa tilanteiden mukaan. Ehkä näyttelymme avulla voimme esittää palvelutalon asukkaat uudenaikaisessa valossa myös lähialueen yhteisölle.

6.6 Strategia

Kuudes rakennepuu on *strategia*, joka tarkoittaa keinojen sopeuttamista tavoitteiden saavuttamiseen. Innostamisessa uskotaan, että ristiriitojen havaitseminen herättää kriittistä tietoisuutta omasta elämästä ja ympäröivästä maailmasta. Tämä taas mahdollistaa muutoksen ja uudistukset, jotka ovat keskeisiä teemoja innostamisessa. (Kurki 2010, 191-192.)

Ajattelen, että meidän Yhdessä kerrottua -hankeemme strategia on ollut tehtävien muokkaaminen kaikille sopiviksi, jolloin kaikki voivat osallistua omalla tavallaan. Kaikenlaiset tehtävät ovat olleet mahdollista toteuttaa ryhmässä, kun vaan olemme olleet luovia ja joustavia keinojen etsimisessä kuinka tehtäviä voidaan soveltaa erilaisissa tilanteissa. Tässä esimerkki työpäiväkirjastani eräästä tilanteesta:

Ryhmässäni oli myös eräs rouva, jolle piirtäminen oli ennen ollut ammatti, hän oli ollut kuvaamataidon opettaja, mutta nykyään halvauksen vuoksi haastavaa. Alkuun piirtäminen ei tahtonut onnistua millään, sillä hän ei kyennyt kurottamaan pöydälle piirtämistä varten. Eksamme ottaa tälle rouvalle oman erillisen piirustuslevyn avuksi ja kynäksi tussin, josta tuli liitua helpommin väriä, niin piirtäminen alkoi sujua. Kun saimme oikeat apuvälineet ja oikean tuolin asennon pääsi hänkin piirtämään. Huomasi kyllä, että hän on aikanaan ollut taitava. (Työpäiväkirja 29.10.2015)

Erään työpajan jälkeen tuli meille ohjaajille oivallus siitä, minkälaista palvelutalon asukkaiden arki voi olla. Työpajojen tunnelma ei varmasti ole samanlainen kun arkipäivä laitoksessa. Tässä muistiinpanojani aiheesta:

Tämän kerran jälkeen toinen puhutteleva hetki oli, kun työpaja päättyi. Meidän yhteistyöhenkilömme virkistystoiminnan ohjaaja ei ollut paikalla kyseisenä päivänä.

nä, minkä vuoksi sattui ehkä niin paljon sekaannuksia. Työpajan päätyttyä ei saapunutkaan rullatuolissa oleville vanhuksille ketään hakijaa. Jäimme hieman ihmeissämme odottelemaan vanhusten kanssa, mitä tapahtuu. Ryhdyimme sitten itse viemään heitä rullatuoleissa palvelutalon aulaan ja samalla etsimään henkilökuntaa, joka osaisi sanoa, mitä seuraavaksi on ohjelmassa tai minne vanhukset olivat matkalla. Ensin ei meinannut löytyä ketään ja lopulta löytyi vain harjoittelija, joka ei osanneet vastata kysymyksiimme. Oli surullista nähdä toinen puoli vanhusten elämästä. Hilja, (nimi muutettu) joka oli esittänyt näytelmän tarinassa mummoa innoissaan hetki sitten, istui nyt raukkana rullatuolissa aulassa ja kertoi kuinka hänet vanha ihminen jätetään usein yksin. "Viedään vaan omaan huoneeseen". Tämä oli surkeaa ja kontrasti arjen ja työpajaan välillä tuli näkyväksi. Samalla aukesi myös näkymä siihen minkälaista arki palvelutalossa voi olla vanhuksille -yksinäistä. (Työpäiväkirja 8.10)

Uskon, että ehkä voimme tällä hankkeella vaikuttaa hieman palvelutalojen arkeen ja sen käytäntöihin. Voimme elävöittää palvelutalojen arkea ja edesauttaa mahdollista jatkoyhteistyötä päiväkodin kanssa. Emme tietenkään kykene ratkaisemaan resurssipulaa tai muita käytännön haasteita arjessa, mutta voimme ehkä tuoda hieman vaihtelua arkeen ja ehdotuksia uusiin käytäntöihin. Luulen, että toimintamme ei vie rakennepuun kuvaamalle dynaamiselle muutosten tielle vanhustenhoitoa hankkeeseen osallistuneissa laitoksissa, eikä tämä ole edes ollut tavoitteenamme projektissa. Toivon kuitenkin, että voimme tehdä tällä hankkeella jotain pientä, mikä piristää muutamien osallistujien elämää.

6.7 Filosofia

Seitsemäs rakennepuu on *filosofia*, jolla tarkoitetaan toiminnan taustalla olevaa ajattelua. Innostaminen ei ole pelkkää puuhailua, vaan se sisältää jatkuvan vuoropuhelun teorian ja käytännön toiminnan välillä. Taustalla on ajatus luoda jotakin uutta, mikä parantaa elämää. (Kurki 2010, 192.)

Yhdessä kerrottua -hankkeen taustafilosofiana on seuraavanlainen ajatus tarinoiden kertomisen merkityksestä. Lasten ja vanhusten äänet eivät tule usein yhteiskunnassa kuulluksi. Heidän tarinansa ovat tärkeitä ja haluamme tuoda niitä esille tässä projektissa. Lapsilla ja vanhuksilla on suuri tarve kertoa tarinoita ja muistoja. Tarinoiden avulla on mahdollista hahmottaa maailmaa ja tulla näkyväksi. Tarinatuokioiden kautta muistot saavat kuulijansa ja jokainen osallistuja pääsee ääneen. Yhdessä muisteleminen luo yhteisöllisyyttä päiväkoteihin, palvelutaloihin ja hoivakoteihin. Yhdessäolo lisää hyvinvointia ja tarinoiden jakaminen yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Hannu Heikkinen (2005, 23) kirjoittaa, että leikin, draaman ja teatterin avulla kerromme tarinoita itsestämme, toisista ja maailmasta, jossa elämme. Tarinoilla on merkitystä. Niiden kautta yritämme ymmärtää itseämme ja maailmaa, jossa elämme.

Yhdessä kerrottua -hankkeen taustalla on ollut kaksi pääajatusta. Edellä kuvaamani tarinoiden merkitys sekä ikäryhmien kohtaaminen. Filosofisena tausta-ajatuksenamme tai haaveenamme on ollut, että kohtaamisissa siirtyisi kulttuuriperinnettä vanhemmilta nuoremmille. Tässä ote työpäiväkirjastani sellaisesta kohdasta, jossa ajattelen, että toimintamme taustalla oleva ajattelu tapahtui käytännössä, eli ikäihmiset siirsivät kulttuurista tietoa nuoremmille omien muistojensa kautta:

Toinen mieleen painuva hetki oli, kun eräs rouva tunnisti tunnustelupussista karstat ennen niitä nähtyään ja alkoi kertoa kuinka hän on lapsena karstannut lampanvillaa. Rouvan toinen käsi oli halvaantunut, mutta hän näytti kykyjensä mukaan lapsille kuinka karstataan. Lapset eivät kukaan olleet nähneet karstoja aikaisemmin taikka tienneet, mitä niillä tehdään. Hetki oli jotenkin liikuttava ja siinä siirtyi sellaista kulttuuriperintöä nuoremmille, jota jonkinlaisena piilosuunnitelmana toivomme välittävämme (Työpäiväkirja 15.10.2015)

Työpajojen tehtävissä on ollut mukana vanhoja esineitä, joiden myötä olemme toivoneet vanhusten muistojen ja lasten mielenkiinnon heräävän. Emme ohjaajina voineet tietää, etukäteen minkälaisia tarinoita tai muistoja esineet synnyttävät. Opimme itsekin paljon ikäihmisiltä projektin aikana. Osa esineistä herätti ihmetystä ja kiinnostusta myös yhteistyöpaikkojen henkilökunnassa.

Ne oli oikeesti tosi mielenkiintoisia ne jutut, mitä tossa oli. Se rukinlapakin, kun ei itsekään tiennyt, mikä se oli. (Lastentarhanopettaja 26.11.2015)

Mielestäni vanhusten elämäkokemusta ja tietoa menneistä ajoista ei kuunnella ja arvosteta tarpeeksi. Tämä johtuu varmaan pitkälti siitä, että vanhukset ovat niin paljon vain oman ikäryhmänsä parissa. Ikäihmisillä olisi paljon aikaa, annettavaa ja viisaita tarkkanäköisiä ajatuksia muille sukupolville jaettavana, jos vain ehtisimme enemmän kohtamaan ja kuuntelemaan heitä.

6.8 Yhteenvetoa innostamisesta Yhdessä kerrottua -hankkeessa

Voisi todeta, että emme ainakaan millään suurella volyyymillä kysyneet tässä hankkeessa toteutamaan sosiokulttuurisen innostamisen ajatuksen mukaista muutosta, joka nousee havaittujen ristiriitojen perustalta ja herättää kriittistä tietoisuutta itsestä ja ympäristöstä. Toisaalta hankkeemme tavoitteet eivät olleet edes tämän suuntaisia, vaan tärkeää oli ikäryhmien kohtaaminen ja kaikkien osallistuminen yhteiseen toimintaan sekä tästä kaikesta syntyvä ilo ja oppi.

Innostamisessa ajatellaan myös, että ristiriitojen kautta on mahdollista päästä dynaamiselle uudistusten tielle. Lapset ja vanhukset pääsivät kyllä kertomaan mielipiteensä ja esittämään omia toiveitaan toiminnan ja sen jatkon suhteen, mutta en voisi mitenkään sanoa, että ryhmä oli lähtenyt yhdessä dynaamiselle uudistusten tielle. Toiminnan tulevaisuus näyttää sen, saammeko muutettua laitosten yhteistyökäytäntöjä. Tämä toiminta tulee tapahtumaan paikkojen henkilökunnan välisenä yhteistyönä. On siis pitkälti kiinni henkilökunnasta miten yhteistyö jatkuu.

Olemme pyrkineet myös kuuntelemaan lasten ja ikä-ihmisten omia ajatuksia ja toiveita suhteessa mahdolliseen projektin jatkumiseen tai itsenäiseen jatkoyhteistyöhön päiväkodin ja palvelutalon välillä. Seuraavassa luvussa esittelen näitä osallistujien ajatuksia sekä projektin tulevaisuutta.

7 Tulevaisuus

Yhdessä kerrottua -hanke on vielä kesken tätä työtä kirjoittaessani. Tällä hetkellä on käynnissä esityskiertue palvelutaloissa ja päiväkodeissa. Koska projekti ei ole vielä päättynyt, niin haluan lisätä analyysini jälkeen osuuden, jossa pohdin projektin työn alla olevia ja tulevia vaiheita sekä mahdollista jatkohanketta. Lisäksi haluan nostaa esille vanhusten ja lasten ajatuksia sekä toiveita jatkoon suhteen.

7.1 Mitä halutaan tehdä yhdessä?

Tarkastelen vielä vanhusten, lasten sekä henkilökunnan antaman välipalautteen perusteella, mitä haluttaisiin tehdä yhdessä. Siis hankkeeseen osallistuneiden lasten ja ikäihmisten omia ajatuksia, siitä millaista toiminta voisi olla tulevaisuudessa. Yritän tässä kohtaa nostaa osallistujien oman äänen sekä toiveet ja haaveet esille.

Tässä muutamia ikäihmisten ajatuksia siitä, mitä he haluaisivat tehdä yhdessä lasten kanssa:

Lorujen kertomista (Maire 9.11.2015)

Pyytää, että lapset esittäisi meille aikuisille ihan mitä vaan ovat oppineet. Me katsottaisiin, mitä osaavat. Varmaan saisivat innostusta siitä, näytellä meille.
(Eila 9.11.2015)

Minä oon lastenlapsille kertonut, kun luin kirjan jostakin Hunttilan vaarista ja ne sai aina kertoa, mikä vaari oli, maanviljelijä, kalastaja tai joku semmoinen. Minun piti sitten siitä omienpäin kertoa satu siitä niille. Ne aina kun oli menossa päiväkotiin sanoivat, että mummo nyt taas se Hunttilan vaari. Sillä oli aina minkäkinmoista hommaa kanan tai sian kasvatusta. (Maire 9.11.2015)

Voisko olla jonkinlainen peli, että levitetään se tähän pöydälle ja tehdään yhdessä. (Irma 9.11.2015)

Viesti päiväkotiin vanhuksilta

Tervetuloa uudestaan.
Odotetaan milloin tavataan.

Seuraavaksi esittelen lasten ajatuksia siitä, mitä vanhusten kanssa voisi tulevaisuudessa tehdä yhdessä. Välipalautteen kerääminen tapahtui niin sanallisesti kuin myös piirtämisen avulla. Sain viideltä projektiin osallistuneelta lapselta piirustuksen selityksineen, mitä he toivovat jatkolta. Tässä alkuun lasten haastatteluissa kertomaa ja sen jälkeen muutamia piirustuksia selityksineen.

Mä haluaisin ainakin piirtää.
Mä haluaisin tehdä palapeliä.
Mä haluaisin tehdä värityskuvia.

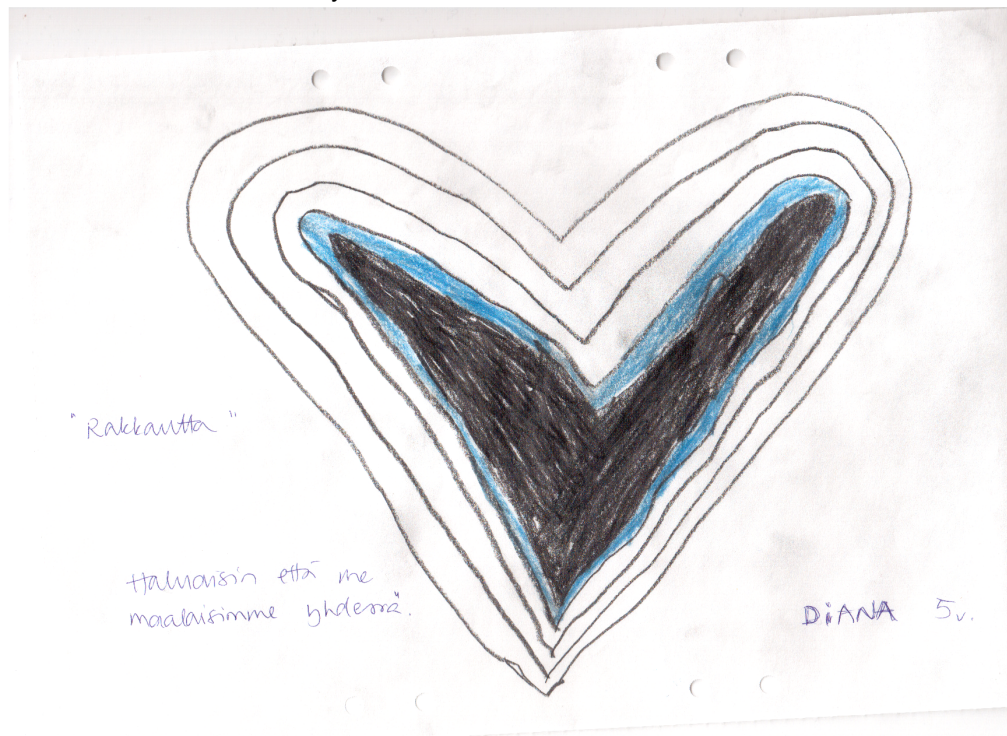
Kuvio 2. "Muna on piilotettu hatun päälle. Haluaisin syöttää yhdessä hiiriä." –Max 5 vuotta

Kuvio 3. "Haluaisin hoitaa kissoja ja vauvoja." - Aino 5 vuotta

Kuvio 4. "Haluaisin katsella yhdessä telkkaria" –Samu 5 vuotta.

Kuvio 5. "Rakkautta. Haluaisin, että me maalaamme yhdessä" –Diana 5 vuotta

Lopuksi vielä henkilökunnan toiveita mahdollisiin tuleviin työpajoihin.

Yhteiset leikit ja lapsuuden kokemusten jakaminen. Se on itselle tosi mielenkiintoista, että sen ruotiminen olisi tosi hauskaa.

Mikäli projektimme jatkuu, niin huomioimme tietysti osallistujien palautteen näissä välihaastattelusta ja palautetyöpajoista. Suunnitelmanamme on jatkohankkeessa ottaa mukaan vielä kaksi uutta päiväkotipalvelutalo paria jo mukana olevien paikkojen lisäksi. Ajatuksenamme on kasvattaa työpajakertojen määrää tulevaisuudessa. Seuraavaksi siirryn kuvaan hankkeemme tulevia vaiheita ja pohtimaan mahdollista jatkohanketta.

7.2 Esitys ja näyttely

Esityksiä on ollut tätä kirjoittaessani yleisökenraaliharjoituksen lisäksi yhdeksän kappaletta. Palaute on ollut positiivista. Erään vanhemman herran kommentti oli mielestäni erityisen hauska:

Paras esitys, mitä olen ikinä nähnyt, vaikka olenkin melkein sokea. Ihan kuin olisi ollut matkalla Kuubassa ja Naurusaarilla. (Katsoja 21.1.2016)

Yleisö on lähtenyt hyvin mukaan esityksen osallistaviin osuuksiin. Lapset ovat tulleet kohtauksiin, joissa olemme pyytäneet yleisöä lavalle esimerkiksi junanmatkustajiksi tai rakentamaan ufoalusta. Ikäihmiset ovat taas osallistuneet enemmän osioihin, joissa on pyydetty yleisöltä sanallista vastausta johonkin kysymykseen kuten, mitä eläimiä maatilalla asuu tai minkälaista naurua voisi kuulua Naurusaarilla.

Olen havainnut, että vanhuksia on viehättänyt se, että lapset esiintyvät lavalla esityksessä näissä osallistavissa kohdissa. Eräs rouva yleisöstä kommentoi esityksen jälkeen, kuinka mukava oli katsella kun oli niin erilaisia lapsia lavalla. Päättelen tästä, että esityksen lisäksi merkityksellistä on ollut se, että vanhukset ja lapset kokoontuvat yhdessä katsomaan esitystä ja näkevät esitystapahtumassa myös toisiaan.

Richard Schechner (1988,170) luettelee lisärakenteita, jotka liittyvät esityksen esiintyjien ja katsojien toimintaan: harjoitusjakso, työpajat, esiintyjän valmistautuminen, katsojan päätös lähteä esitykseen, pukeutuminen, matka tapahtumaan, katsojan asettuminen paikalleen, odotus ja vielä kaikki muu mitä tapahtuu esityksen jälkeen. Huomionarvoista on myös katsojan ja esiintyjän irrottautuminen esityksestä: matkaaminen pois esitystilasta, syötävän ja juotavan nauttiminen, lavastuksen purku, esityksestä kertominen toisille, arvostelujen ja kirjojen tuottaminen. Näin ollen esitys ruokkii monella tavalla esteettisten ansioidensa lisäksi myös sosiaalista elämää.

Lastentarhanopettajat ovat antaneet meille palautetta, että esitys jaksaa pitää yleisön mielenkiinnon yllä koko puolen tunnin ajan. Saimme myös palautetta, että musiikki esityksessä on erinomaista että ja kaikilla esiintyjillä on selkeä puhetekniikka. Esitystä on helppo seurata. Se on ymmärrettävissä, vaikka ei puhuisi täydellistä suomen kieltä.

Rakennamme hankkeesta toiminnallisen näyttelyn toukokuussa 2016 Espoon keskuksen Entressen kirjastoon. Yksi palvelutalo päiväkotikiinteistöparimme sijaitsee ihan kirjaston läheisyydessä. Näyttelyyn on tulossa esille ainakin työpajoissa tehtyjä tarinoita ja piirustuksia, työpajoissa käytettyjä esineitä, valokuvia ja mahdollisesti osallistujien kommentteja projektista. Ajatuksena on myös vertailla lapsuutta ennen ja lapsuutta nyt laittamalla rinnakkain eri aikakausien esineitä, kuten leluja. Tarinoista koottu näytelmä Ystäviä ja matkamuistoja tulee jollakin tavalla mukaan. Yhtenä ideana on ollut laittaa esille lasten piirustuksia esityksestä. Se, miten näyttely ja sen toiminnallisuus käytännössä toteutetaan on vielä lopullisesti suunnittelematta. Työryhmälämme on tällä hetkellä vasta suuntaa antavia ideoita. Ajattelen, että tärkeää olisi kyetä näyttelyn avulla osoittamaan, mitä annettavaa lapsilla ja vanhuksilla on toinen toisilleen. Toivoisin, että voisimme näyttelyllä kertoa, miksi ikäryhmien kohtaaminen on tärkeää.

7.3 Hankkeen tulevaisuus

Seuraavaksi pohdin hankkeen mahdollisia tulevia osuuksia, kuten lisäesityksiä, jatkotyöpajoja sekä menetelmäopasta. Mietin myös Yhdessä kerrottua -projektin tulevaisuutta yleisemmin hankkeen tuotannon kannalta, mitä kaikkea pitää huomioida ja järjestää varsinaisten vaiheiden lisäksi.

Olemme hakeneet jatkorahoitusta, esityksille, työpajoille ja menetelmäoppaalle. Ajatuksena on ollut pitää esityksille jatkokiertue päiväkodeissa ja palvelutaloissa, joissa emme ole vielä esiintyneet. Etenkin päiväkodit ovat olleet innoissaan ja kiinnostuneita lisäesityksistä. Suunnitelmanamme on ollut jatkaa työpajoja jo tutuissa yhteistyöpaikoissa ja laajentaa hanketta vielä kahdella uudella päiväkotipalvelutalo parilla. Näitä työpajoja olisi jokaisessa viidessä paikassa yhteensä viisi kappaletta. Uutena ajatuksena on kokeilla myös musiikin ja elokuvien tekemistä yhdessä vanhusten ja lasten kanssa. Menetelmäoppaan tarkoitus on antaa jatkotyöskentely tehtäviä ja ideoita yhteistyöpaikoille työpajojen jälkeen. Samalla opas toimisi itsenäisenä kokonaisuutena, jota voisi käyttää myös projektiin osallistumattomat paikat. Toiveenamme olisi, että menetelmäopas innostaisi projektin ulkopuolisiakin lähekkäin sijaitsevia palvelutaloja ja päiväkoteja aloittamaan yhteistyötä. Ajatuksenamme on avoimesti jakaa muillekin sitä kokemusta ja tietoa, mitä meille on kertynyt Yhdessä kerrottua -hankkeen aikana.

Seuraavaksi pohdin vielä hieman tulevaisuuden strategiaamme. Uskon, että tämän pilottihankkeen kokemuksen jälkeen osaamme jakaa tehokkaammin tehtäviä ja vastuualueita työryhmämme sisällä. Roolimme jatkossa voisi olla vielä vahvemmin taiteellisentyön lisäksi yhdistämistoiminnan koordinointi. Pilotin pohjalta tärkeäksi tehtäväksemme on mielestäni noussut

paikkojen yhdistämien, johon sisältyy muun muassa yhteispalaverien järjestäminen päiväkotien ja palvelutalojen kanssa, viestien välittäminen, yhteisten aikataulujen suunnittelu. Tulevaisuudessa voisi yksi tai kaksi henkilöä työryhmästämmme keskittyä tuotannollisiin tehtäviin ja taustatyön tekemiseen, kuten haastatteluihin. Pilottihankkeessa hoidimme kaikki näitä tehtäviä vuorotellen.

Menetelmäoppaan julkaisun yhteydessä voisi järjestää koulutuspäivän, jossa menetelmää esitellään. Lisäksi voisi pitää hanketta yleisesti esittelevän seminaarin, jonka yhteydessä voisi esittää projektin tarinoista kootun näytelmän Ystäviä ja matkamuistoja. Näissä tilaisuuksissa voisi ajatustemme esittelyn lisäksi kehittää yhdessä osallistujien kanssa uusia yhteistyökuvioita ja toimintamuotoja. Tilaisuudet voisivat siis olla luonteeltaan avoimia ja keskustelevia. Ajattelen, että meidän täytyy tulevaisuudessa kerätä vielä laajemmin tietoa kentältä, miten toimintamuotoja ja rakenteita voisi uudistaa.

Erästä esitystämme saapui katsomaan päivähoidon aluepäällikkö päiväkodin johtajan kutsumana. Palvelutalojen ja päiväkotien toimintaa ja rakenteita voisi yrittää uudistaa juuri tällä tavalla, tuomalla viestiä tästä toiminnasta ylemmille päättävälle tahoille ja yhteistyössä osallistuvien paikkojen kanssa.

Ehkä toimintaa voisi tulevaisuudessa rahoittaa apurahojen lisäksi myös kaupunkien toimesta. Palveluja tuottavat tahot voisivat myös ottaa omaan strategiaansa mukaan ikäryhmin yhdistämisen.

8 Lopuksi

Tässä työssäni olen pohtinut, kuinka teatteri-ilmaisun ohjaaja voi innostaa erilaisia ryhmiä kohtaamaan toisiaan. Olen tutkinut tätä sosiokulttuurisen innostamisen elementtien ja rakennepuiden avulla Yhdessä kerrottua -hankkeessamme. Yhdessä kerrottu -projekti ei missään tapauksessa ole ollut anarkistinen kokeilu tai täysin uusia innovaatioita luonut konsepti. Lähtökohthanamme on ollut se, että tehdään ihmisten kanssa siellä, missä on tarvetta. Minua ohjaajana on motivoinut se, että olen päässyt toteuttamaan projektiin osallistuneiden ihmisten kanssa yhdessä sellaisia asioita, joita haluan ja osaan tehdä. Meille ohjaajille on ollut merkityksellistä tämän projektin taiteellinen sisältö sekä vanhusten ja lasten yhdistäminen.

Omat ennakkoluuloni ovat kaatuneet hankkeen aikana siitä, mitä vanhusten ja lasten kanssa voi tehdä yhdessä. Yleisesti työpajojen tehtävät toimivat paremmin kuin osasin odottaa. Uskon, että kaikkea on mahdollista tehdä soveltaen, kunhan miettii vain tarkasti miten osallistuminen on jokaiselle mahdollista ja mieluisaa.

Esitän tässä työssäni kysymyksen, kuinka innostaa kohtaamaan. Ajattelen, että tärkeää on ohjaajan oma innostuneisuus. Ohjaaja on osa ryhmää ja vaikuttaa omalla olemisellaan ja tekemisellään siihen, mitä tapahtuu. Oleellista on myös kuunnella osallistujia ja heidän kanssaan työskenteleviä ihmisiä ennen projektia, sen aikana sekä päätteeksi. Keskeistä on pohtia syvästi, miksi tehdään ja mitä tehdään. Muuten työskentely on vaarassa jäädä pinnalliseksi puuhailuksi, joka on osallistujille vain ajan täyttettä. Vastuullista on myös miettiä, mitä tapahtuu käynnistetylle yhteistyölle hankkeen jälkeen.

Uskon, että Yhdessä kerrottua -projektissa lapset ovat tuoneet leikkisyyttä ja iloa vanhusten elämään. Vanhukset taas ovat antaneet erityistä huomiota ja kiinnostusta lapsille sekä välittäneet tietoa menneistä ajoista. Projektin kertojat ovat omien tarinoidensa eri vaiheissa. Siinä hetkessä kun he kohtaavat tapahtuu jotain erityistä, arvokasta ja kaunista.

Lähteet

Alanen, Leena 2001. Polvesta polveen. Sukupolvi sosiologisena käsitteenä ja tutkimuskohteena. Teoksessa A. Sankari & J. Jyrkämä, (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen, iän sosiologia. Jyväskylä: Gummerus, 97-112.

Backman, Kaisa, Paasivaara, Leena & Voutilainen, Päivi 2002. Erilaisia asiakkaita - erilaisia kohtaamisia. Teoksessa P. Voutilainen, M. Vaarama, K. Backman, L. Paasivaara, U. Eloniemi-Sulkava, & H. Finne-Soveri (toim.) Ikäihmisten hyvä hoito ja palvelu. Stakes. Oppaita 49. Saarijärvi: Gummerus,

Boal, Augusto 1985 [1974] Theatre of the Oppressed. New York: Theatre Communications Group.

Freire Paolo 2005 [1970] Sorrettujen pedagogiikka. (Pedagogia do oprimido) Toim. Tuukka Tomperi. Tampere: Vastapaino, 2005.

Heikkinen, Hannu 2004. Vakava leikillisyyys - Draamakasvatusta opettajille. Vantaa: Kansanvaalistusseura.

Kurki, Leena. Sosiokulttuurisen innostamisen perusteita. Lapin Yliopisto.
http://ace.ulapland.fi/talvitaide/oppimateriaalia/talv_ympkasvatus.html (Luettu 16.1.2016)

Kurki, Leena 2006, Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere. Vastapaino.

Kurki, Leena 2007, Innostava vanhuus. Sosiokulttuurinen innostaminen vanhempien aikuisten parissa. FINN LECTURA. Helsinki

Kurki, Leena, Kurki-Suutarinen Matleena & Taruvuori, Karoliina 2010, Muurien sisällä. Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Kylämummit ja vaarit.
<http://www.mll.fi/vanhempainnetti/kylamummit/>. (Luettu 24.11.2015)

Roponen-Lunnas, Pirjo 2013, Kohtaamisen taide – yhteisötaiteen ideaaleja ja käytäntöjä.
<http://tahiti.fi/04-2013/dossier/kohtaamisen-taide-%E2%80%93-yhteisötaiteen-ideaaleja-ja-kaytantoja> (Luettu 15.1.2016)

Schechner, Richard 2003 (1988). Performance Theory. London: Routledge.

Ukkonen-Mikkola, Tuulikki 2011 Sukupolvien kohtaamisia lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa, Tampereen Yliopisto, Tampereen yliopistopaino Oy -Juvenes Print.

